

מאמרים

'רשע וצבוע' או 'ישר וידיד לעם היהודי'? חידת קומנדר בודילי, השופט החוקר במשפט רצח ד"ר חיים ארלוזורוב

נתן ברון

א. מבוא: שופט זוטר מנהל חקירה גורלית

מה גרם לכך שבצוהרי יום שישי, 30 באוקטובר 1936, בילו יושב ראש הנהלת הסוכנות, דוד בן-גוריון, ושופט בריטי בדרג נמוך למדי יחד עם רעיותיהם בבית קפה על חוף ימה של תל-אביב? מה קרה בפגישה שקיים ברל כצנלסון עם אותו שופט? מה עלה בגורלם של ציורים שרכש השופט הבריטי מציירים ישראלים, ובתוכם ראובן רובין, שהגדיר את השופט ורעייתו כ-"mes chers amis" (ידידי היקרים)? והאם יש לכל זה קשר כלשהו עם העובדה שהשופט ניהל כשלוש שנים קודם לכן את החקירה המוקדמת במשפט הפלילי החשוב ביותר שהתנהל בארץ ישראל במאה השנים האחרונות?

שופט השלום הבריטי בן ה-49, רלף ברלנד בודילי (Commander Ralph Burland Bodilly), קצין בצי המלכותי הבריטי לשעבר, הגיע בתחילת שנת 1933 לארץ ישראל, מושבה קטנה ונידחת בשולי האימפריה הבריטית הגדולה. הוא בא כדי למלא תפקיד שגרתי של שופט שלום ביפו, בירת המחוז הדרומי (Southern District), שבו נכללו יפו, באר שבע, עזה ורמלה וגם תל-אביב, שהלכה וצמחה מקומץ בתים ב'אחוזות בית' לעיר גדולה ובה 80,000 תושבים. זמן קצר לאחר בואו הוא הוזנק למרכז התודעה הציבורית כאשר ניהל את החקירה המוקדמת של משפט רצח ד"ר חיים ארלוזורוב. בהליך זה הוטל עליו תפקיד בעל ממד היסטורי: היה עליו להחליט אם יש להעמיד לדין פלילי בבית המשפט לפשעים חמורים את שלושת הנאשמים ברצח: ד"ר אב"א אחימאיר, צבי רוזנבלט ואברהם סטבסקי. החקירה המוקדמת בעניין רצח ארלוזורוב נמשכה למעלה משבעה חודשים, ובמהלכה גאה המתח באולם בית המשפט ומחוץ לו. ההליך היה רצוף מהפכים והפתעות. העיתונות הייתה מקור המידע העיקרי לציבור שגמע בשקיקה תיאורים ארוכים על מהלך המשפט. כל

ישיבה זכתה לסיקור עיתונאי שכלל מעין פרוטוקול מלא של המשפט, כולל דיווח מילולי מדויק של חקירות נגדיות ממושכות ואף סוערות.

במרכז הפרשה המשפטית המורכבת הזאת ניצב השופט בודילי, ולכן דמותו חשובה מאוד להבנת ההתרחשויות במשפט שהתקיים לאחר מכן. כפי שנראה בהמשך, השופט בודילי תואר בדרך כלל בצורה פשטנית, לטוב ולרע. אבל מבדיקה עמוקה יותר נוכל להסיק שהוא היה דמות מורכבת למדי, ובהשוואה לשופטים הבריטים האחרים ששירתו בארץ ישראל הוא היה שופט מסוג אחר ואולי אפילו מעולם אחר. לעניות דעתי, באמצעות חקר פעילותו של בודילי אפשר להגיע להבנה טובה יותר של האופי ושל ההתנהגות של קבוצת השופטים הבריטים ששירתו בארץ ישראל בימי המנדט הבריטי.

מעבר לאישיותו המיוחדת ולמעגל החברתי שבו התנהלו חייו היה בודילי שופט מקצועי חרוץ. במשך 11 שנה הוא ישב בבתי משפט בארץ ישראל כמעט מדי יום ביומו במשך שעות ארוכות ושפט באלפי תיקים, חלקם מורכבים ומסובכים. עיון בהם מגלה את המגוון הרב של נושאים שבהם דן ואת השינויים החברתיים והתרבותיים שעברו על ארץ ישראל מאז שנות השלושים ועד היום.

בודילי נולד בשנת 1884 בעיר הנמל פנזנס (Penzance) שבחבל קורנוול, בקצה הדרומי-מערבי הרחוק של אנגליה. הקרבה לים הייתה הגורם המשפיע ביותר על מהלך חייו. בגיל 15 הוא התגייס לצי המלכותי הבריטי, סיים בהצלחה בית ספר לקצ'טים (קציני ים), והחל לשרת על ספינות שונות ברחבי העולם. בשנת 1907, בהיותו בן 23, קיבל תואר לוטננט (סגן), והותר לו לפקד על ספינות קטנות.¹ בשנת 1909 הוא חלה ופרש מן הצי. הוא פנה ללימודי משפטים בעקבות אביו, שהיה עורך דין, הוסמך לעורך דין בשנת 1913, והיה ל'בָּרִיסְטֵר' ב-Middle Temple בלונדון.² בודילי לא הספיק לעבוד במקצועו זמן רב כי פרצה מלחמת העולם הראשונה, והוא שב והתגייס לצי המלכותי. בימי המלחמה השתתף בקרבות שונים, כולל קרב יוטלנד המפורסם. בסופה של המלחמה פיקד על ספינת מלחמה וקיבל דרגת 'קומנדר' (Commander), שאותה נשא בגאווה כל חייו ובה השתמש תמיד, גם כשישב על כס המשפט.³

1 London Gazette, 1.1.1907

2 מקצוע עריכת הדין באנגליה מחולק לשניים: Barristers – המופיעים בבתי המשפט, ו-Solicitors – שיושבים במשרדים, עורכים את המסמכים, ומכינים את התיקים עבור ה'בריסטרים'. ה'מידל טמפל' הוא אחד מארבעת 'פונדקי המשפט' (Inns of Court) המסורתיים, שבהם פועלים הבריסטרים מאות שנים, והם: Middle Temple, Inner Temple, Gray's Inn, Lincoln's Inn. ה'פונדקים' הללו הם מתחמים די גדולים בסביבות רחוב סטראנד בלונדון, שם מרוכזות לשכות רבות של עורכי דין. תודתי לגברת חנה בייקר (Hannah Baker), מנהלת הארכיון של ה-Middle Temple בלונדון.

3 'קומנדר' בצי הבריטי מקביל לדרגת סגן-אלוף. בכל המסמכים הרשמיים, וכן בפרסומי העתונות ובהתכתבויות פרטיות ורשמיות – תמיד נכתב – Commander R. B. Bodilly, R.N (ה'מפקד ר"ב בודילי, הצי המלכותי').

בתום המלחמה השתחרר והקדיש את זמנו לכתיבת ספרים בתחום הקרוב ללבו: ים ואניות. הוא הוציא לאור שלושה ספרים: האחד – מדריך על התנגשות בין ספינות בים; ועוד שני ספרי מסעות וסיורים ימיים על דמויות ידועות למדי שפעלו במאה השבע-עשרה.⁴ בודילי היה לראש משפחה. הוא נישא לסיביל לבית סְקֶה (Sybil Sacré), ונולדו לו שלוש בנות – אורסולה, גודיפר ואליזבת – ובן, ג'וסלין.⁵

בשנת 1927 – והוא כבר בן 43 – הצטרף בודילי למערכת השיפוט הקולוניאלית הבריטית. הוא היה כבר מבוגר למדי – שופטים קולוניאליים התמנו בגיל צעיר מאוד, מיד אחרי סיום בית הספר למשפטים וההסמכה לעורכי דין. זאת מפני שנדרשו שופטים רבים מאוד למערכת השיפוט הקולוניאלית הבריטית במסגרת האימפריה הבריטית הגדולה, שהייתה אז בשיאה.

בודילי נשלח תחילה לעיר הנמל קינגסטון, בירת האי ג'מייקה בים הקריבי. הוא מילא שם תפקיד זוטר למדי במערכת, של שופט שלום (Resident Magistrate). לאחר שש שנים בג'מייקה הועבר לארץ ישראל בראשית שנת 1933. תחילה הוצב בחיפה, אך כנהוג במערכת השיפוט הבריטית בארץ,

קומנדר רלף ברלנד בודילי, יפו, 1936

4 Commander R. B. Bodilly, *Interaction between Vessels*, London 1924; Idem, *Fighting Merchantmen: Tales from Hakluyt*, London 1927; Idem, *The Discovery of the North-West Passage: The Voyage of Captain Thomas James*, London 1928. הספר הראשון עוסק בהתנגשויות בין ספינות בתוך הנמלים ובים הפתוח. ריצ'רד הקלויט היה דיפלומט בריטי שעבד בשגרירות בריטניה בפריס במאה השבע-עשרה וכתב על מסעות ימיים של מגלי ארצות בריטיים. קפטן תומס ג'יימס היה מגלה ארצות שבשנת 1631 ניסה למצוא את 'המעבר הצפון-מערבי', נתיב העובר צפונית לקנדה, כדי לחבר את האוקיינוס האטלנטי עם האוקיינוס השקט לפני חפירת תעלת פנמה.

5 אליזבת בודילי, בתו של השופט, שהגיעה אתו לארץ בשנת 1933 בהיותה בת 16, נהגה לכתוב יומן אישי ובו פירטה מה עשתה במהלך היום, מה עשו והיכן בילו הוריה ובני משפחתה, ומה שמעה מאביה על המתרחש בבית המשפט. נכדתו של השופט, ג'ורג'יאנה בראונינג (Georgiana Browning), הואילה לשלוח אלי את המחברות ובהן היומן בכתב ידה של אמה, אליזבת. זהו מסמך בעל חשיבות רבה להבנה ולהיכרות עם קבוצת הפקידים הבכירים והשופטים הבריטים בשנות השלושים הסוערות. להלן: יומן אליזבת בודילי. My deepest thanks to Mrs. Georgiana Browning, granddaughter of Judge Bodilly, for her generous help during my research

הוא הועבר ממקום למקום כנראה עקב חופשות או מחלות של שופטים אחרים. העיתונות החלה לדווח באופן שוטף על משפטים שניהל – בעיקר פליליים – בירושלים, בשכם ואף בבאר שבע, עד שהגיע בסופו של דבר בתחילת חודש מארס 1933 למקום מושבו הקבוע לשנים הבאות: יפו.

כיפו מצא בודילי את עצמו שוב על חוף הים, כמו בג'מייקה. הוא הגיע לארץ עם רעייתו סיביל ושלוש בנותיו בלבד כי הבן, ג'וסלין, החל אז לימודי משפטים באוניברסיטת אוקספורד.⁶ משפחת בודילי השתכנה בבית בשכונה קטנה שהייתה צמודה לכנסייה הרוסית, הקיימת עד היום ליד הגן הזואולוגי של אוניברסיטת תל-אביב מול אבו כביר, בין הרחובות הרצל לבן-צבי בדרום תל-אביב.⁷ אזור זה כונה 'מוסקופ' מאחר שהיה שייך לכנסייה האורתודוקסית הרוסית, ולאחר מכן לממשלת ברית המועצות.⁸

ב-1 במארס ישב בודילי לראשונה בבית המשפט כיפו, בקומה הראשונה של בניין ה'סראיה' שבכיכר השעון.⁹ בבואו לארץ הוא קיבל קידום בתפקיד כאשר התמנה ל'שופט שלום ראשי' (Senior Magistrate) אשר כיום מכונה 'נשיא בית משפט השלום'. אבל שופטי השלום הראשיים לא ניהלו בתי משפט גדולים במיוחד, כמו בימינו. אפילו בערים הגדולות, כמו ירושלים, יפו וחיפה, כיהנו אז בסך הכול 3-5 שופטים. לכן הוא נאלץ לשבת בדין שעות ארוכות מדי יום, כי הלחץ והעומס על בתי המשפט הלך וגדל עם העלייה במספר האוכלוסין ועם התרחבות המסחר והכלכלה.

קומנדר בודילי הצטרף בבואו לארץ למערכת שיפוט מאורגנת, מסודרת ועצמאית.¹⁰ מעמדה של מערכת שיפוט נמדד בין השאר במידת עצמאותה מול השלטון. ארץ ישראל הייתה אז גוף מדיני קטן במסגרת האימפריה הבריטית, ושלט בה הנציב העליון, נציגו

6 ג'וסלין (Jocelyn) בודילי הלך בעקבות אביו, למד משפטים, הפך לשופט, וגם שירת בצבא הבריטי, בו הגיע לדרגת לוטננט-קומנדר (רב סרן). הייתה לו קריירה משפטית עשירה, שבשיאה כיהן כנשיא בית המשפט העליון בקבוצת איים, ובהם פיג'י ואיי סולומון, במערב האוקיינוס השקט.

7 ליד הכנסייה קיימים בתים מספר שאותם שכרה אז ממשלת המנדט כדי לשכן בהם פקידים בכירים.

8 בראשית ימי המדינה השתכנו בשכונה קטנה זו משפחות עובדי השגרירות הסובייטית, והועלו חשדות שהמקום משמש מרכז ריגול. בשנת 1956, בעקבות מלחמת סיני נותקו היחסים בין ברית המועצות לישראל, ומשפחות העובדים עזבו את הארץ. בתקופות מסוימות התגוררו בבתים הללו עולים חדשים.

9 *Chief Magistrate to Jaffa, Palestine Post*, 3.3.1933. הבניין הוקם בידי התורכים ושימש את מרכז השלטון העות'מאני בעיר ובמחוז. לאחר הכיבוש הבריטי שכנו בו משרדי מושל המחוז ובתי המשפט. הבניין פוצץ ונהרס ברובו בידי הלח"י בעת מלחמת השחרור ב-1948, אך לאחרונה שוקם ושופץ.

10 בארץ כיהנו אז 48 שופטים: 12 אנגלים, 29 ערבים ורק שבעה יהודים. היחס ביניהם השתנה תוך כמה שנים, כאשר בגלל העלייה באוכלוסייה היהודית בארץ מונו שופטים יהודים רבים יחסית בכל הערכאות. ראו, נתן ברון, 'פרשת "מסמך השופטים החסרי"', *קתדרה*, חוב' 115 (2005), עמ' 195. במשך שלושים שנות השלטון הבריטי בארץ ישראל (1918-1948) כיהנו, לפי ספירה שערכתי, 167 שופטים בסך הכול: 54 בריטים, שמונים ערבים ו-33 יהודים. על מערכת השיפוט בארץ ישראל עד שנת 1930 ראו, הנ"ל, *שופטים ומשפטנים בארץ ישראל: בין קושטא לירושלים, 1900-1930*, ירושלים 2008 (להלן: ברון, שופטים ומשפטנים).

של המלך.¹¹ למרות זאת אפשר לומר בביטחון – בניגוד לדעות שמושמות מפעם לפעם – שמערכת השיפוט המנדטורית בארץ ישראל הייתה עצמאית לחלוטין. כל השופטים, אנגלים ו'ילידים' (ערבים ויהודים), נהנו מחופש מוחלט ומעצמאות גמורה, והם אף ניצלו זאת: לא פעם פסקו שופטים אלה – כולל האנגלים וה'ילידים' – בניגוד מוחלט לעמדה המוצהרת ולרצון המפורש של הממשלה והנציב העליון.¹²

לא ייפלא, על כן, שהנציב העליון ג'ון צ'נסלור כתב לשר המושבות הלורד פספילד בנימה של תסכול ואפילו מבוכה: 'אי אפשר לקבוע [...] ברוב המשפטים בפלטינה, אם ניתן להשיג הרשעה בדין'.¹³ בספר שיצא לאחורונה על נשיא בית המשפט העליון לשעבר משה לנדוי, מצוטטים דברים שכתב לנדוי בערוב ימיו: 'השופטים ה"ילידים" ניהנו מעצמאות מלאה בעבודתם השיפוטית'.¹⁴

גם השופט בודילי נתן מפעם לפעם החלטות שלא מצאו חן בעיני הממשלה המנדטורית, וכנראה חשש שיתערבו בעבודתו בצורה זו או אחרת. אבל אליזבת, בתו של בודילי, כתבה ביומנה האישי דברים ברורים, שללא ספק שמעה ליד שולחן האוכל מאביה השופט: 'הנציב העליון יכול לומר מה שהוא רוצה, אבל הוא לא יכול להתערב בעבודה של אבא. גם אם הוא נציב עליון, הוא לא יכול להתערב בענייני המשפט'.¹⁵

מערכת השיפוט המנדטורית התנהלה היטב והשופטים כיבדו את זכויות האזרחים. אפילו במשפטים הצבאיים נגד אנשי המחותרות – אצ"ל, לח"י וה'הגנה' – קיבלו הנאשמים יחס הוגן וראוי. עורך הדין אהרן חוטר-ישי, שהגן על אנשי ה'הגנה' – אבל גם על שלמה בן-יוסף מהאצ"ל, הרוג המלכות הראשון, בשנת 1938 – הכיר היטב את בתי הדין הצבאיים הבריטיים. כך כתב על השופטים, ודבריו יפים לכל מערכת השיפוט המנדטורית בארץ ישראל: 'האמת מחייבת להדגיש ולחזור להדגיש, כי רובם של השופטים הבריטיים [...]

11 על מערכת השיפוט המנדטורית ראו למשל, אליעזר מלחי, תולדות המשפט בארץ-ישראל: מבוא היסטורי למשפט במדינת ישראל, תל-אביב 1953; Assaf Likhovski, *Law and Identity in Mandate Palestine*, Chapel Hill, NC 2006; תום שגב, ימי הכלניות: ארץ ישראל בתקופת המנדט, ירושלים 1999 (להלן: שגב, ימי הכלניות); הדרה לזר, המנדטוריים: ארץ ישראל 1948-1940, ירושלים 1990; פנינה להב, ישראל במשפט: שמעון אגרנט והמאה הציונית, תל-אביב 1999, עמ' 75-116; ברון, שופטים ומשפטנים, עמ' 133-287.

12 לשם הדגמה: בשנת 1929 זוכה סוחר קרקעות מחדרה, ניסן רוטמן, שנחשד בזיוף מפות ומסמכים בידי שופט שלום ערבי ושני שופטים מחוזיים בריטים, אף על פי שלממשלה הבריטית היה חשוב מאוד להרשיע אותו כדי להוכיח לתושבי הארץ כי הממשלה לא תשלים עם התנהלות עבריינית כזאת. פרטים מלאים על ההליך המשפטי המורכב והממושך בפרשה זו ראו, ברון, שופטים ומשפטנים, עמ' 197-287.

13 מכתב צ'נסלור לפספילד, 1.1.1930, National Archives, CO 733/177/1 (להלן: NA).

14 מיכל שקד, משה לנדוי: שופט, ביוגרפיה, תל-אביב 2012, עמ' 101.

15 יומן אליזבת בודילי, 9.1.1934.

התאמצו לקיים רמה גבוהה של משפט צדק המבוסס על אובייקטיביות ומתעלם מהבעיות הפוליטיות שבהן כרוך העניין הנדון.¹⁶

ב. פרשת ארלוזורוב: הרצח, החקירה והמשפט

מעט יותר מחודש ישב בודילי על כס המשפט ביפו לפני רצח ד"ר חיים ארלוזורוב, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות בליל יום שישי, 16 ביוני 1933. אין ספק שבודילי היה בין הראשונים לשמוע על כך, שכן בין שכניו הבריטים ב'מוסקוביה' היו קציני משטרה וקציני מחוז בכירים, חלקם הגדול רווקים. הם היו מתארחים באופן קבוע בבית משפחת בודילי ומספרים על אירועי היום. מיומנה של אליזבת בודילי אנו למדים שכמעט כל אירוע פלילי חמור היה נושא לשיחה בבית המשפחה.

רצח ארלוזורוב, מעבר לסערה שעורר ברחוב היהודי, עורר התרגשות גם בקהילה האנגלית ביפו ובירושלים. רבים ידעו על מערכת היחסים הידידותית מאוד ששררה בין הנציב העליון ארתור ווקופ לבין ארלוזורוב. עדות לכך ניתנה בהלוויה הגדולה שנערכה לחיים ארלוזורוב בתל-אביב. השתתפה בה נציגות בכירה של הממשלה המנדטורית. בלט בה מייג'ור (רב סרן) רלף סטוקלי (Stockley), השליש האישי (Aide-de-Camp) של הנציב העליון, שייצג את הנציב בהלוויה. כן נכחו ראשי מחלקות מרכזיות במימשל הבריטי:¹⁷ סר סטיוארט ספנסר ג'ונסון (Johnson), מנהל מחלקת האוצר; המפרי ארנסט באומן (Bowman), מנהל מחלקת החינוך; ואלברט חיימסון, המנהל (היהודי בריטי) של מחלקת ההגירה (הממונה על חלוקת הסרטיפיקטים, אישורי הכניסה לארץ ישראל).

ייצוג מכובד בהלוויה היה למערכת השיפוט המנדטורית. נכחו בה שופטים רבים, בכירים וזוטרים, אנשי התביעה הכללית ועורכי דין. ביו הנוכחים היו לפחות שלושה שהיו עתידים למלא תפקיד מרכזי במשפט רצח ארלוזורוב: סיר אוון קורי (Corrie), המשנה לנשיא בית המשפט העליון, שלימים ישב בראש ההרכב של בית המשפט לפשעים חמורים; סר הרי טראסטד (Trusted), היועץ המשפטי לממשלת המנדט, שעתיד היה להיות התובע במשפט הפלילי בפרשת הרצח (ומראשית 1937 כיהן כנשיא בית המשפט העליון); וכן קומנדר בודילי עצמו, שופט השלום הראשי ביפו. נדמה לי שאפשר לומר בביטחון מסוים, שבודילי – שהגיע ליפו רק זמן קצר קודם לכן – כלל לא ידע עדיין מי היה ארלוזורוב, ומה המשמעות של הרצח גם לגביו אישית.

16 אהרן חוטר-ישי, רק אתמול: זכרונות סניגור, תל-אביב 1958, עמ' 11.

17 'ההלוויה הלאומית לארלוזורוב איחדה אתמול את כל הישוב מביתר ועד אגודת ישראל', דאר היום, 19.6.1933. הממשלה המנדטורית הורכבה מ'מחלקות', Departments, שתפקדו כמיניסטרינום. הבכיר שבהם היה המזכיר הראשי, שהיה מעין ראש ממשלה, בעוד הנשיא, או בעצם המלך המקומי, היה הנציב העליון. במסמכים הפנימיים היהודיים הוא כונה 'ה"מ' – הוד מעלתו, או: H.E.–His Excellency

בעת ההלוויה, ביום ראשון, כשתי יממות אחרי הרצח, עוד לא נעצר איש,¹⁸ אך היה ברור שאם ייתפסו החשודים ברצח תגיע הפרשה לאולמו של בודילי לניהול החקירה המוקדמת, כמקובל אז במשפטים פליליים. אמנם היו עוד שופטי שלום ביפו ובתל-אביב, ערבים ויהודים, שיכלו לנהל חקירה מוקדמת. אבל במקרה כזה, אשר כה הרעיש את דעת הקהל כרצח ארלוזורוב, היה ברור שהתפקיד לא יוטל על שופט יהודי או שופט ערבי אלא על שופט בריטי. הרצח בוצע בתל-אביב, שבאופן רשמי הייתה שייכת למחוז הדרומי שבירתו יפו, ולכן המועמד הטבעי והיחיד לנהל את החקירה המוקדמת היה שופט השלום הראשי ביפו, קומנדר רלף ברלנר בודילי.

ארלוזורוב, רק בן 34 כמותו, היה אדם מוכשר מאוד שניהל בצורה מבריקה מאבקים חשאיים וגלויים נגד השלטון הבריטי.¹⁹ הרצח אירע בשיאה של יריבות מרה בין ה'שמאל' (מפא"י) לבין ה'ימין' – המפלגה הרביזיוניסטית בהנהגתו של זאב ז'בוטינסקי. המאבק בין הימין לשמאל ביישוב היהודי בארץ התנהל בכמה נושאים, אך באותם ימים הנושא הבוער והמידי היה היחס לשלטון הנאצי החדש בגרמניה. ארבעה חודשים קודם לכן, ב-30 בינואר 1933, היה היטלר לקנצלר גרמניה. יומיים בלבד לפני שנרצח חזר ארלוזורוב מנסיעה ארוכה, שבה ביקר גם בברלין שהכיר היטב, שכן חי בה מגיל שש עד שעלה לארץ ישראל ב-1924. הוא שהה שם במטרה לקדם את תכנית ה'טרנספר' (העברה) שתאפשר ליהודים בעלי ממון לעזוב את גרמניה הנאצית. בהיותו שם ניסה לקיים דיונים עם ראשי השלטון הנאצי החדש כדי לקדם את התכנית. המפלגה הרביזיוניסטית מתחה ביקורת על צעדיו של ארלוזורוב וכינתה זאת 'שיתוף פעולה עם השטן'.²⁰

עוצמת האיבה והעוינות ששררו אז ביו 'ימין' ל'שמאל' בארץ ישראל מגמדת את כל מה שאנו מכירים על יריבויות פוליטיות מאז קום המדינה. הלשון שנקטו שני הצדדים

18 שלושת הרביזיוניסטים שהואשמו ברצח ארלוזורוב היו עדיין חופשיים, ושניים מהם – אחימאיר וסטבסקי – אף השתתפו בהלוויה. סטבסקי נעצר למחרת בבוקר, אך אחימאיר ורוזנבלט נעצרו רק לאחר יותר מחודש, בעקבות עדות שמסרה למשטרה רבקה פייגין, שעמדה במרכז של פרשייה מפוקפקת של בידוי ראיות ועדויות שקריות. ראו, שבתי טבת, **רצח ארלוזורוב**, תל-אביב 1982 (להלן: טבת, **רצח ארלוזורוב**), עמ' 149-160.

19 ראו למשל מאבק שניהל בקשר למינוי שופט מחוזי יהודי בחיפה. ברוך, **שופטים ומשפטים**, עמ' 285. לא זה המקום לעסוק בהרחבה באישיותו של ארלוזורוב. אבל ממעקב אחרי הדרך שניהל מאבקים כאלה אפשר להתרשם מתבונתו, מאומץ לבו ומיכולותיו הדיפלומטיות. לי אישית אין ספק שאם לא היה נרצח – כעבור כמה שנים היה קורא תיגר על מנהיגותו של בן-גוריון (שהיה מבוגר ממנו ב-12 שנה), שכן כבר בגיל צעיר מאוד התבלט כמנהיג צעיר ומחונן של מפא"י, 'עקף' מנהיגים אחרים וזכה לאהדה רבה במפלגה ובציבור.

20 בהקשר זה מועילית לעתים סברה כאילו ארלוזורוב נרצח בידי סוכנים נאצים, על רקע קשרים שקיים בנעוריו עם מגדה (שם נעוריה: פרידלנדר), רעייתו של ד"ר יוזף גבלס, שר התעמולה של היטלר. לא נמצאו ראיות לכך, וכן לא התברר אם אכן ארלוזורוב ניסה להיפגש עם מגדה גבלס בעת שהותו בברלין. ראו, טבת, **רצח ארלוזורוב**, עמ' 35. ראו גם תיאור ספרותי שנוי במחלוקת: מרגוט קלאוזנר, **סופת סיון: פרשה אחרונה בחיי חיים ארלוזורוב**, תל-אביב 1956, עמ' 45.

הייתה חריפה וארסית: בן-גוריון כינה את ז'בוטינסקי 'ולדימיר היטלר', וז'בוטינסקי המריץ את חסידיו במילים 'יא, ברעכען' (כן, לשבור!) להילחם נגד ההסתדרות, הזרוע הארגונית והכלכלית החזקה שהקימה מחנה הפועלים כדי לבסס את שלטונו. תגרות וקרבות אגרופים בין הצדדים היו חזיון רגיל.

המשטרה הבריטית האשימה ברצח שלושה חשודים יהודים, חברי התנועה הרביזיוניסטית: אב"א אחימאיר, אברהם סטבסקי וצבי רוזנבלט. מפא"י שאפה להביא להרשעת השלושה, ואפילו הוקם גוף מיוחד, שכונה 'הוועדה', שסייע למשטרה וסיפק לה עדויות וראיות, רובן ככולן שקריות ומזויפות.²¹ הרביזיוניסטים שאפו כמובן להביא לזיכויים של השלושה, ונעזרו באישים שונים – בעיקר מקרב האיכרים ובעלי ההון – שאספו עדויות והוכחות נגדיות על מנת לערער את מסכת הראיות שהציגה התביעה במשפט.

ההליך המשפטי נמשך כשנה, בשלוש ערכאות. בודילי החל לדון בפרשה ב-20 ביולי 1933, כאשר שלושת הנאשמים הובאו לבית משפט השלום ביפו לחקירה המוקדמת. הליך זה היה השלב הראשון בכל משפט פלילי: השופט-החוקר היה צריך להחליט אם להעמיד (או 'למסור' – to commit) את הנאשמים לדין בבית המשפט לפשעים חמורים. אחרי כשבועה חודשים, ב-7 במאוס 1934, בהליך רצוף מתח, התפתחויות ואף סנסציות, החליט בודילי שיש להעמיד את השלושה לדין.

בית המשפט לפשעים חמורים (מעין בית משפט מחוזי בדרג בכיר) ישב בירושלים והורכב מארבעה שופטים: שני בריטים – קורי, המשנה לנשיא בית המשפט העליון, ואוליבר פלאנקט (Plunkett), נשיא בית המשפט המחוזי בירושלים – ושני שופטים מבית המשפט המחוזי בירושלים: השופט הערבי עלי חסנה, והשופט היהודי ד"ר משה וליירו.²² המשפט החל ב-23 באפריל 1934 ונשמעו בו עדים רבים. כבר בשלב הראשון, לאחר שמיעת עדי התביעה, זוכה אב"א אחימאיר מחוסר אשמה. בסיומו של המשפט, ב-8 ביוני, זוכה גם רוזנבלט לחלוטין, אבל סטבסקי הורשע ברצח ונגזר עליו עונש מוות. שני השופטים הבריטים והשופט הערבי תמכו בהרשעה ובעונש המוות, ורק השופט היהודי יוסף משה וליירו זיכה לחלוטין גם את סטבסקי מכל אשמה.²³

בית המשפט העליון דן בערעור של סטבסקי בהרכב של הנשיא, סר מייקל מקדונל (McDonnell), ושני נשיאים של בתי משפט מחוזיים: פרנסיס הורס בייקר (Baker) מירושלים, וג'וליאן מיניון דה פרייטס (De Freitas) מחיפה. הדיון בערעור החל ב-16

21 ראו למשל, טבת, רצח ארלוזורוב, עמ' 119-127, 149-160; דין וחשבון ועדת החקירה לחקירת רצח ד"ר חיים ארלוזורוב הי"ד ('ועדת בכור'), [חמ"ד] 1985, עמ' 138, 193.

22 במקרים של פשעים חמורים כגון רצח, שוד ואונס, היה מורכב בית משפט מיוחד, שבראשו נשיא בית המשפט העליון או אחד משופטיו, יחד עם שניים או שלושה שופטים מחוזיים מקומיים. טריבונל משפטי-מנדטורי זה, שהיה פעיל מאוד בימי המנדט (Court of Criminal Assize) בוטל במדינת ישראל.

23 על השופט וליירו ראו, נתן ברון, 'זיכוי הנאשמים ברצח ארלוזורוב: 'נפש יהודית' או מצפון שיפוטי?', האומה, חוב' 181, 2011, עמ' 54.

ביוולי ונשמע ברצף במשך ארבעה ימים. רוב הזמן הוקדש לנאומיהם של הפרקליטים: עורך הדין של הנאשמים, הורס סמואל, והיועץ המשפטי לממשלה בשם התביעה, הרי טראסטד. ביום שישי, 20 ביולי, קרא מקדונל את פסק הדין: סטבסקי זכאי. מיד שוחרר סטבסקי ממעצר והיה לאדם חופשי. למרות זאת מפא"י המשיכה לטעון שסטבסקי הוא הרוצח.²⁴

ג. החקירה המוקדמת: יולי 1933 – מארס 1934

מעניין לעקוב אחרי התנהלותו של בודילי בחקירה המוקדמת של פרשת רצח ארלוזורוב באולם המשפטים שלו ביפו. יומיים לפני פתיחת החקירה המוקדמת בילה בודילי עם משפחתו בתל-אביב. בעיתונות דווח כי 'קומנדר בודילי, גב' בודילי, והעלמות בודילי השתתפו בארוחת ערב חגיגית שנערכה במלון "ריץ", על שפת הים, לרגל פתיחתו החגיגית.²⁵ ימים ספורים לפני פתיחת החקירה המוקדמת הוכיח בודילי את עצמאותו כאשר סירב להוציא צו גירוש נגד אדם בשם בורוכוב שנכנס לארץ ישראל בצורה לא חוקית, תוך זיוף דרכונים ושימוש בשמות שונים. בשנת 1931 הוא נתפס, הובא לדין ושופט בריטי הוציא נגדו צו גירוש. בורוכוב הצליח להתחמק ונשאר בארץ באופן לא חוקי. בסופו של דבר נתפס והובא לדין שוב, הפעם לפני בודילי. בורוכוב הורה שנכנס לארץ ישראל בצורה לא חוקית, אבל טען שמאז הוא עובד ומרוויח למחייתו. בודילי התרשם מדבריו, זיכה אותו וביטל את צו הגירוש נגדו, תוך שימוש בנימוק מעניין: 'The good of Palestine' ('טובת פלשתינה'). כך אמר בודילי בבית המשפט:

צו הגירוש הוצא לפני שנתיים. צריך לתת הזדמנות לנאשם להוכיח כי הוא עבד באופן סדיר במשך הזמן הזה, שהוא אדם הגון ואינו נטל על החברה. כל המלצה לגירוש חייבת להיבחן באופן אינדיבידואלי. [...] זה מאוד קשה (harsh) לגרש אדם מחוץ למדינה, ולהכריח אותו לפתוח בחיים חדשים. [...] לא האדם עצמו מעניין אותי, אלא טובתה של פלשתינה.²⁶

ב-19 ביולי, יום לפני תחילת החקירה המוקדמת בפרשת רצח ארלוזורוב, הקדיש פלסטיין פוסט מאמר ראשי נלהב, ובו נכתב בנימה חיובית מאוד על בודילי ועל החלטתו הנועזת. המאמר, שנכתב כנראה בידי העורך גרשון אגרונסקי (אגרן), לימים ראש עיריית ירושלים, הסתיים במילים: 'אנו מודים למר בודילי על ביטוי זה – "למען טובת פלשתינה". מן הראוי היה שמילים אלה ייתלו על הקירות במשרדיהם של כל הפקידים ובעלי התפקידים בממשלה של ארץ קטנה זו'.²⁷

24 למרות הזיכוי, המאמר הראשי בדבר ב-22.7.1934 נפתח במילים: 'לא חף מפשע אלא פטור מעונש'. עוד נאמר בו: 'השופטים מאמינים כי אלה השניים שהובאו לפני כס המשפט באשמת רצח חיים ארלוזורוב, הם-הם שביצעוהו'.

25 'Social and Personal', *Palestine Post*, 18.7.1933

26 'In the Courts', *Palestine Post*, 17.7.1933

27 'The Good of Palestine', *Palestine Post*, 19.7.1933. חובבי קונספירציות בוודאי יאמינו

בודילי ישב בדין כשופט חוקר בהתאם לפרוצדורה שהייתה נהוגה אז ובוטלה עם קום המדינה. תפקידו היה להחליט בנושא אחד ויחיד: אם להעמיד את הנאשמים לדין בפני בית המשפט לפשעים חמורים או לשחרר אותם לחופשי.²⁸ בחודשים הארוכים שבהם דן בודילי בפרשה העידו בפניו למעלה ממאה עדים ב־33 ישיבות. בחודשים הללו אירעו הרבה מהפכים והתגלו הפתעות שונות, ובראשן ה'פצצה' שהטיל בבית המשפט פרקליט הנאשמים, הורס סמואל, שטען ב־26 בינואר 1934 כי שני ערבים – עבדול מג'יד ועיסא דרויש – הם שרצחו את ארלוזורוב, ולא שלושת הרביזיוניסטים שישבו בתא הנאשמים. כסופו של דבר לא קיבל בודילי את טענות ההגנה, והחליט שכל השלושה יועמדו לדין בפני בית המשפט לפשעים חמורים. אמנם הוא הקפיד ונזהר מאוד לא לומר ואפילו לא לרמוז שהשלושה אשמים ברצח, אבל בעקבות החלטתו הפכו החשודים לנאשמים ממש בעיני הציבור הרחב.

לא רבים שמו לב למה שהתרחש בישיבה האחרונה לפני השופט בודילי, ב־7 במארס. החלטתו להעמיד את השלושה לדין בבית המשפט לפשעים חמורים מתומצתת בפרוטוקול הרשמי של החקירה המוקדמת, המכיל 348 עמודים מודפסים, בשלוש מילים בלבד: COMMITTED FOR TRIAL.²⁹ לפי דיווחי העיתונות הקיצור הזה אינו עושה צדק עם ההחלטה עצמה ועם המתח הרב ששרר באולם. דבר דיווח כי 'הנאשמים שמעו את הדברים האחרונים מעומדים וחיוורים'. בדאר היום נכתב כי השופט 'ריכז את מחשבותיו רגעים אחרים, ובתוך המתחיות והדממה ששררו באולם פתח השופט והודיע את החלטתו'. וכך אמר בודילי:

מאוד לא רצוי הדבר לתת איזה פירושים שהם בנוגע להחלטה של גמר החקירה, ואין ברצוני שהדבר ייעשה עכשיו. [...] בית הדין הזה רשאי וצריך לשקול את ערך העדויות השונות של התביעה ושל ההגנה ולהחליט אם יש מקום למשפט או לא. במקרה כזה איני חושב שאצדק בביטול המשפט כי עדות התביעה אינה כל כך חלשה, ועדות ההגנה אינה כה חזקה, עד כדי להצדיק את ביטול המשפט הזה. לפיכך הנני מחליט להעביר את כולכם לבית המשפט לפשעים חמורים לפי ההאשמות שהובאו נגדכם. כבר אמרתי כי לא רצוי שהשופט החוקר יעיר הערות על העדות שנשמעה וגם

28 שפליסטיין פוסט, שתמך בכך גוריון ובמפא"י, ניסה 'להתחנף ולהשפיע' על בודילי בדרך זו. הוא לא היה צריך להחליט אם הנאשמים אכן אשמים או לא. ההליך היה בהתאם ל'פקודת הפרוצדורה הפלילית (שפיטה על פי כתב אשמה)', 1924. שם הפקודה באנגלית: Trial Upon Information Ordinance, 1924. כיום מסורה הסמכות להעמיד לדין פלילי בידי היועץ המשפטי לממשלה ופרקליט המדינה.

29 כלומר, נמסרים למשפט. שלוש המילים מופיעות במקור באותיות גדולות (Capital letters). הפרוטוקול נמצא בקופסה מס' 1 בארכיון האישי של קומנדר בודילי ב־Morrab Library בעיר פנזנס שבאנגליה (להלן: ארכיון בודילי, פנזנס).

לא אעשה זאת. [...] יחד עם זאת יש להעיר, כי לא על בית דין זה להעריך את העדים מבחינת המהימנות. ענין זה מוכרח לעבור לבית המשפט. רק במקרה שערות הקטגוריה חלשה מאוד ועדות הסניגוריה חזקה מאוד יכול השופט החוקר לבטל את התביעה. במקרה שלפנינו לא על בית הדין הזה לפסוק. (לנאשמים: קומו!) אני מוסר את שלושתכם לבית הדין לעונשין לפי סעיפי התביעה שתבעה המשטרה.³⁰

בכך סיים השופט בודילי את חלקו במשפט רצח ארלוזורוב, ויותר לא הייתה לו כל נגיעה למשפט. אבל על תחושותיו באותו יום אפשר ללמוד ממה שכתבה בתו אליזבת בת ה־17 ביומנה באותו ערב שבו נתן אביה השופט את ההחלטה להעמיד את שלושת הנאשמים בפני בית הדין לפשעים חמורים: '7.3.34. אבא סיים את המשפט של סטבסקי היום. זה עבר למשפט בבית המשפט העליון. אני מקווה שסטבסקי יצא מזה, אפילו אם הוא עשה זאת. אני חושבת שהוא נענש מספיק גם בלי שייתלה'.³¹

אליזבת נהגה לכתוב ביומן דברים ששמעה בבית, בעיקר מאביה. היומן רצוף ציטוטים מדברי אבא בודילי בנושאים שונים. לכן אפשר להסיק כי אליזבת כתבה זאת מיד אחרי ששמעה את אביה מתבטא ברוח זו ואולי אפילו במילים אלה ממש. אין לתלות יותר מדי בהתבטאות זו, אבל אולי הדבר מעיד על תחושתו של בודילי שהעניין אינו סגור וחתום. על כל פנים, בשום מקום אחר – ביומנה של אליזבת או בארכיון של בודילי – לא מצאתי התייחסות ישירה נוספת לפרשת רצח ארלוזורוב.

פרשת החקירה המוקדמת שהוא ניהל בעניין רצח ארלוזורוב השאירה בבודילי חותם, והנושא כנראה העסיק אותו גם אחרי שסיים לדון בו בבית המשפט. מכל אלפי המשפטים שהוא ניהל במהלך הקריירה השיפוטית שלו, התיק היחיד שהוא שמר בתיקו הפרטיים הוא תיק החקירה המוקדמת בעניין ארלוזורוב. הפרוטוקול שמור בצורה טובה מאוד בארכיון בודילי שבעיר פנזנס, 348 עמודים מודפסים במכונת כתיבה. מלבד התיק הזה אין בכל הארכיון אף מסמך מהליך משפטי מכל אלפי (ואולי רבבות) המשפטים שבודילי ניהל ככעשרים שנותיו כשופט.

בסוף 1968 פורסמה במעריב כתבה נרחבת מאת כתב העיתון בלונדון, ובה תיאור של עיונו בתיקים על רצח ארלוזורוב שנפתחו לעיון הציבור באותם ימים על ידי הנהלת הגנזך הבריטי. בכתבה כלולה פיסקה קצרה ומעניינת: 'מצויה שם בקשה מוזרה מאת ר"ב בודילי, השופט הראשי של בית המשפט ביפו, אשר עסק במשפט, שיותר לו לכתוב ספר על הנושא הזה, אך הממשלה בלונדון דחתה את הרעיון'.³² חיפושי אחרי חליפת מכתבים

30 כל הציטוטים והתיאורים על ישיבה זו: 'נגמרה חקירת רצח ארלוזורוב', דבר, 8.3.1934. תיאורים דומים הופיעו גם בדאר היום ובפולסטיין פוסט באותו יום.

31 יומן אליזבת בודילי, 7.3.1934.

32 יוסף פינקלסטון, "תיק ארלוזורוב" בגינזך הבריטי נפתח – מיסמכים שונים נעלמו, מעריב, 6.12.1968.

זו בין בודילי לבין משרד המושבות בלונדון העלו חרס בידי ולא מצאתי את המסמכים הללו, לא בגנוך בלונדון ולא בארכיון המדינה בירושלים או בכל ארכיון אחר. כמו כן לא מצאתי בארכיון של בודילי טיוטות או ראשי פרקים לספר שאולי תכנן לכתוב ביום מן הימים. עם זאת הדיווח הזה נכון, לדעתי. אפשר להניח שהייתה לו תכנית לכתוב ספר על הפרשה בהסתמך על העובדה ששמר עד סוף ימיו רק את התיק הזה מכל התיקים שעסק בהם. בודילי היה אדם מסודר וממושמע שנהג לפנות אל הממונים עליו ולבקש רשות בעניינים כגון אלה. כך או כך, חבל מאוד שבודילי לא הגשים את תכניתו לחבר ספר על פרשת רצח ארלוזורוב שהתבררה לפניו.

לפי כל העדויות ניהל בודילי את החקירה המוקדמת באדיבות רבה, אפשר לכל הצדדים לומר את דבריהם והשרה אווירה נעימה וטובה באולם בית המשפט. ההליך התנהל בכמה שפות. סטבסקי העיד ביידיש, אחרים העידו בשפות אחרות – עברית, גרמנית וערבית. השופט, עורכי הדין, השוטרים והפקידים דיברו כמובן באנגלית, והדברים תורגמו לנאשמים בידי מתורגמנים. כל זה ארך זמן רב, אך בודילי התייחס לעניין בסבלנות ובהומור. הוא גם הרשה לצדדים ולעדים 'להצחיק' את הקהל באולם. רק להדגמה: בעת עדותו של הגשש אבו רוז, שהעיד על סימני סוליות הנעליים שנמצאו באתר הרצח, חקר אותו סטבסקי ושאל אותו אם הוא בעצמו צייר את השרטוטים שהוגשו לבית המשפט. הגשש השיב לו: 'לא, אני לא יודע לצייר. רק האנגלים יודעים לצייר!' כל האולם, כולל בודילי עצמו, פרץ בצחוק גדול. דקות לאחר מכן, כאשר תשובותיו של אבו רוז לא נראו לסטבסקי, הוא השתמש בביטוי יידי מובהק כאשר אמר למתורגמן ביידיש: 'פֿרעגט דעם חכם פון דער מה נשתנה...' ('שאל את החכם מ"מה נשתנה' – לפי ההגדה של פסח). כל הקהל פרץ בצחוק, המתורגמן היה צריך להסביר לבודילי במה מדובר – ואז הצטרף גם בודילי לצחוק של הקהל.³³

בודילי נהג – כמקובל לפני עידן הקלדניות בבתי המשפט – לכתוב את פרוטוקול המשפט בכתב ידו, וגם זה גזל זמן רב. אחימאיר התרעם על שהוא כותב בקפדנות כל מילה שאומר למשל עבדול מג'יד, אחד משני הערבים שההגנה טענה שהם רוצחיו של ארלוזורוב: 'יושב לו בודילי ליד השולחן ורושם בכוכד ראש את תשובותיו של הברנש'.³⁴ אולי זו הסיבה ששכתי טבת כתב בספרו: 'בינתיים התנהלה לה החקירה המוקדמת בעצלתיים אצל בודילי'.³⁵ דומה ששניהם – אחימאיר וטבת כאחד – לא הבינו את סדרי הדין המקובלים בבתי המשפט בארץ ישראל. שכן לפי תיאוריהם בודילי נהג כראוי: רישום מדויק של פרוטוקול ומתן אפשרות לעדים ולנאשמים לדבר כרצונם, הם מעיקרי הניהול הנכון של המשפט.

החקירה המוקדמת ארכה יותר משבעה חודשים מ-20 ביולי 1933 עד 7 במאוס 1934, אבל מקריאת הפרוטוקול אי אפשר להתרשם שבודילי התרשל או התעצל בניהול המשפט. מדיווחי העיתונות עולה שמפעם לפעם הוא המריץ את הצדדים לקצר ולהדריך את העדים,

33 אורי קיסרי, 'רשמים מאולם החקירה', דאר היום, 13.8.1933.

34 אחימאיר, המשפט, עמ' 138.

35 טבת, רצח ארלוזורוב, עמ' 196.

ללא הצלחה מיוחדת. נוסף על כך, בגלל העומס בבתי המשפט בארץ ישראל, ומכיוון שמספר השופטים ביפו היה קטן, לא יכול היה בודילי להתפנות רק למשפט הזה והוא חייב היה לשמוע גם תיקים אחרים. בבית המשפט ביפו הצטברו משפטים רבים, והוא נאלץ להקדיש להם כמה ימים בשבוע. זאת ועוד, היה עליו לנסוע מפעם לפעם לבתי משפט אחרים ברחבי הארץ כדי לנהל משפטים בגלל היעדרות או מחלה של שופט בריטי.

כך, למשל, הוא ניהל משפט מעניין בירושלים המוכיח שבודילי פעל לזרוז הליכים ככל האפשר. תושב יהודי בירושלים טען שהוא לא חייב לשלם מסי עירייה. המשפט רק התחיל, ובא כוח התובע ביקש דחייה כדי להביא עדים. בודילי נזף בו קשות: 'אתה חייב להיות מוכן עם העדים שלך. זו לא סיבה לדחייה במשפט!' עורך הדין ניסה לטעון שהנהוג בארץ ישראל הוא לדחות את המשפט כדי להביא את העדים, אך בודילי הודיע שהוא לא ירשה זאת, וכל צד חייב להיות מוכן עם עדיו מיד עם תחילת המשפט.³⁶

בעודו מנהל את החקירה המוקדמת בעניין רצח ארלוזורוב, עסק בודילי בדיון עקרוני בקשר להאשמה פלילית שהוגשה נגד כמה אנשים על הפרת המוסר. מוציא לאור בשם מקס שכטר נאשם שהוציא לאור ספרים בענייני מין, כגון בנות, מה עליכן לדעת לפני ואחרי הנישואין. שני נאשמים נוספים הפיצו את הספרים לחנויות השונות. שכטר טען כי הספרים תורגמו מרוסית ומיידיש 'ולא הייתה לו כוונה רעה'. המפיצים טענו שכלל לא קראו את הספרים. בודילי שמע עדויות על מהותם של הספרים הללו, כולל מפי רופא ומנהל מחלקת החינוך הממשלתית. בפסק דינו קבע כי 'יש בספר דברים מכוערים המתנגדים למוסר', והטיל קנסות בסך שלושים לירות על המו"ל שכטר וחמש לירות על המפיצים. בודילי קבע כי המפיצים, בראותם את כותרת הספר, חייבים היו לקרוא אותו ולברר אם אין בו פגיעה במוסר.³⁷

כדי להדגים את המגוון הגדול של הנושאים שבהם דן בודילי בימים ההם אביא פסק דין שנתן כארבעה חודשים אחרי החקירה המוקדמת בעניין רצח ארלוזורוב, שיש בו אולי ללמד על האווירה ששררה אז בארץ. המשפט עסק באכזריות כלפי בעלי חיים. לפי הדיווח בעיתונות במתקני התערוכה (בנמל תל-אביב) פעל מעין לונה פרק ובו בריכת מים עם אווזים (חיים) ששיטו בה. האיש שהפעיל את הבריכה נתן לקהל טבעות כבדות משקל, וכל מי שהצליח לזרוק את הטבעת ולהשחיל אותה על ראש האווז – זכה בפרס. רוב הטבעות, כמובן, פגעו בגוף או במקור של האווזים, והמשטרה טענה שנגרמו להם 'עינויים וסבל רב', וכי זוהי 'אכזריות נוראה מצד בני אדם בעלי תרבות כלפי יצורים חיים'. מפעיל הבריכה

³⁶ 'In the Courts', *Palestine Post*, 28.6.1933

³⁷ 'עונשין קשים על הפרת המוסר', דאר היום, 12.11.1933. באותם ימים דן בודילי גם במשפטים אחרים בעבירות נגד המוסר. כך, למשל, 'אחרי הטפת מוסר מצד השופט' הוא דן 'שתי פרוצות ערביות' שניהלו בית בושת ביפו לקנס בסך שלושים לירות ומאסר שלושה חודשים. בעל הבית שבו התנהל בית הבושת נדון רק לשני חודשי מאסר אבל לקנס גבוה יותר: חמישים לירות. 'פסק דין קשה נגד בתי הבושת ביפו', דאר היום, 2.10.1933

טען שלא ידע שהדבר אסור, אך בודילי נזף בו והטיל עליו קנס בגובה שלוש לירות או חודש מאסר.³⁸

אב"א אחימאיר, אחד הנאשמים, ואורי קיסרי, עיתונאי ידוע שהצטיין בכתיבת דיוקנאות של דמויות מעניינות בסגנון רגיש ואנושי, העלו על הכתב את רשמיהם מאישיותו.³⁹ בעניין אחד – צורתו החיצונית של בודילי – שניהם התרשמו בצורה דומה: אחימאיר כתב כי 'הכרת פניו, בגדיו וכל הליכותיו שיוו לו דמות של בטלן'.⁴⁰ ואילו אורי קיסרי כתב: 'כבוד השופט בודילי, דמות דיקנסאית מובהקת הייתה זו של בריטי זה [...] בניגוד לאנגלים הקולוניאליים לא היה מטורזן כלל ועיקר, ולהיפך: מרושל גם בתלבושתו וגם בתסרוקתו, שהייתה תמיד פרועה'.⁴¹ עם זאת בצילומים שברשותי בודילי נראה תמיד לבוש היטב וכמי שמקפיד על הופעתו.

כאשר ניסו השניים לפענח מה מסתתר מאחורי חיצוניותו הם נחלקו בצורה קוטבית. דומה ששניהם ניסו לפענח את אישיותו האמיתית אך ורק מתוך התבוננות בו. אחימאיר, שזעם על העמדתו לדין פלילי, תיאר אותו בצורה שלילית וטען שהוא 'רשע': 'מאחורי מסך זה של "בטלנות" השכיל בודילי להסתיר יפה-יפה את הרשעות בשורש נשמתו. [...] כל [מין] שהעיף מבט אל שפתיו האדומות, כבר יכול היה לעמוד על רשעותו. כאנגלי טיפוסי היה בודילי אף צבוע. [...] עיניו קצרות הרואי והמפלבלות, בעלות העפעפיים האדומים'.⁴² ואילו קיסרי כתב על בודילי את ההפך, וטען שהיה בו 'רוך נפשי': 'היו לו רשמי פנים מכווערים, ללא קסם, אבל לאחר הסתכלות קפדנית היית עומד על רוך נפשי ועמקות שבנשמה. תדיר היה ניכר בו שהוא מוצא עניין – תיאורטי ואידיאולוגי [...] – בכל הפרשה הזו, שהגורל והמנדט ייחדו לו. [...] הוא היה יושב על כסאו במין שלווה אולימפית'.⁴³

נאשם אחר במשפט רצח ארלוזורוב, צבי רוזנבלט, סבר ש'בודילי היה "גוי" פיקח מאוד'.⁴⁴ לעומת זאת קשה להבין מדוע נאשם אחר שעמד לפני בודילי, יעקב אורנשטיין, שהיה בזמנו חבר בברית הבריונים, כתב עליו: 'שופט השלום הבריטי בודילי, אנגלי זקן ומצומק שהיה מסתכל בנאשמים ובקהל הרב מבעד למשקפיו שהיו תלויים לו על קצה חוטמו'.⁴⁵ הרבה דברים אפשר לומר על בודילי, אבל מהתבוננות בתמונותיו קשה לראות בו אדם 'מצומק'.

לעניות דעתי, רבים לא הבינו את הנוהג של שופטים בריטים לשבת בדין כחסרי פניות ולא להראות אפילו ברמז קל שבקלים מה עמדתם ומה הם חושבים בלבם. זהו לב לבה של

38 'הד הלונה פארק', דאר היום, 11.7.1934.

39 ראו, אורי קיסרי, זכרונות ליום מחר: עתים, עתונים, אנשים, תל-אביב 1975.

40 אחימאיר, המשפט, עמ' 82.

41 אורי קיסרי, 'דמויות שנשכחו בפרשה בלתי נשכחת', מעריב, 5.6.1953 (להלן: קיסרי, דמויות).

42 אחימאיר, המשפט, עמ' 82, 87.

43 קיסרי, דמויות.

44 יוסף נרבה (עורך), הנאשם השני: מאבקו של צבי רוזנבלט לגילוי האמת, תל-אביב 1986, עמ' 71.

45 יעקב אורנשטיין, בכבלים: מזכרונותיו של לוחם, תל-אביב 1973, עמ' 109.

שיטת השיפוט הבריטית, ונראה שבמשפט ארלוזורוב נהג בודילי כפי שנדרש ממנו. זאת הסיבה שהרצון שלו להיות אובייקטיבי – לשבת במיין 'שלווה אולימפית' – נתן מקום לפירושים הפוכים ומנוגדים אצל המתבוננים בו.⁴⁶

ד. הקשר המוזר: בן-גוריון, ברל כצנלסון והשופט בודילי

אחימאיר כתב בספרו הערה שקשה להבין את מהותה: 'מאז עלילת הדם התיידד ברל כצנלסון עם השופט החוקר, ואף שהאנגלית השגורה בפיו הייתה רצוצה למדי, ידע ברל הפיקח להוליך את השופט החוקר בריטי במעגלות החקירה'.⁴⁷ זהו משפט סתום.⁴⁸ אחימאיר והתנועה הרביזיוניסטית הרבו להשתמש בביטוי 'עלילת הדם' כדי לתאר את מה שאירע במהלך המשפט. אבל למה בדיוק התכוון אחימאיר? מה פירושו 'מאז עלילת הדם'? מאז הרצח? מאז שהחל המשפט? או מאז שההליך המשפטי הסתיים? האם הוא מאשים את ברל כצנלסון (וכמובן גם את בודילי עצמו) בהתנהגות על גבול הפלילים? הרי ברור שהשפעה על שופט בעת שהוא דן במשפט היא עבירה חמורה ביותר. אבל לדעתי אחימאיר התכוון כנראה למשהו אחר לחלוטין. הוא כתב את ספרו זמן רב לאחר המשפט והשערתו היא שסדר הזמנים השתבש אצלו במקצת.⁴⁹

אבל למרבה ההפתעה, בהערה סתומה זו של אחימאיר יש ממש, ולהלן נגולל את הסיפור המלא: ברל כצנלסון היה מעורב במשפט רצח ארלוזורוב במידה רצינית, אולי אף מכרעת. הוא היה מעורבן בכל ההתפתחויות וקיים התייעצויות עם אנשי מפא"י שעסקו בחקירת המקרה ('הוועדה').⁵⁰ הוא אף היה האיש שקבע כי רבקה פייגין היא עדה מפקפקת ואין להביאה לעדות.⁵¹

46 נוהג זה מקובל כיום גם בשיטת השיפוט הישראלית, המתנהלת בשיטה האדוורסרית (לעומתית), שבה שני הצדדים מתעמתים ביניהם והשופט רק מאזין ומחליט לבסוף. זאת, לעומת השיטה האינקוויזיטורית (חקירתית) הנהוגה בצרפת, למשל, שבה השופט הוא שמנהל את החקירה וחוקר את העדים. אחימאיר, **המשפט**, עמ' 82-83.

47 כל ניסיונותי לברר את מקורו וסיבתו של משפט זה לא צלחו. גם חבר הכנסת לשעבר יוסי אחימאיר, בנו של אב"א אחימאיר, המשמר את עזבונו של אביו, לא מצא לכך אזכורים או הסברים. תודתי ליוסי אחימאיר על עזרתו.

48 ספרו **המשפט** יצא לאור אחרי מותו, בשנת 1968. פרקים מספר זה נדפסו תחת הכותרת 'אברשה' בעיתון חרות בשנים 1954-1956, כעשרים שנה אחרי הרצח והמשפט.

49 'מראשית ימי "הוועדה" עמדו גולומב, דב הוז ואביגור בקשר הדוק עם ברל כצנלסון'. טבת, **רצח ארלוזורוב**, עמ' 151. על 'הוועדה' שהוקמה על ידי מפא"י ראו, שם, עמ' 119-127.

50 ראו בהרחבה על פרשה זו אצל טבת, **רצח ארלוזורוב**, עמ' 149-160. רבקה ('בִּקְהָה') פייגין הייתה בית"רית מרומניה שגורשה מפלוגת בית"ר בכפר סבא בגלל התנהגות אישית שלילית בידי הנאשם רוזנבלט. היא פנתה מיוממתה ל'ועדה' של מפא"י, בעיקר לשאל אביגור, אליהו גולומב ודב הוז ('ה'גיסים'), ובעקבות התערבות ה'ועדה' מסרה עדות מפלילה במשטרה שגרמה למעצרו של רוזנבלט, אחימאיר ואחרים כחודש אחרי מעצרו של סטבסקי. כצנלסון, שתחקר אותה במקום מחבוא ליד הכנרת, קבע שהיא עדה לא אמינה ואסור להעלות אותה על דוכן העדים. פייגין 'נעלמה' ובמקומות רבים נאמר שהיא סולקה מיד לאחר עדותה במשטרה בחשאי בחזרה לרומניה, שם אבדו עקבותיה. אבל ביומנו

כיצד נוצר הקשר בין ברל כצנלסון לבין השופט בודילי? בשנים 1933-1934 ישב בודילי בדין במשפטים רבים שבהם הוכחו לפניו פועלים יהודים, חברי הסתדרות הכללית, שנשלטה אז בידי מפא"י. פועלים אלה נאבקו למען עבודה עברית ופעלו בדרך של שבייתות והפגנות נגד מעסיקים יהודים שהעסיקו פועלים ועובדים ערבים. הפעילות הזאת הגיעה לעתים לחילופי מהלומות ולמה שהמטרה כינתה 'הפרת הסדר הציבורי' או 'כניסה בלתי חוקית'. כך הגיעו רבים מן המפגינים למשפט בפני השופט בודילי.

בניגוד לתיאורים על החזות הקפואה והשלווה שהפגין במשפט רצח ארלוזורוב ('בטלן', 'שלווה אולימפית') – במשפטים של הפועלים המפגינים הרבה בודילי לדבר. הוא נהג להטיף מוסר לפועלים ולדרוש מהם לנהוג בשקט, לא להתפרע ולא לנהוג באלימות נגד הפועלים הערבים ונגד המעבידים שרצו להעסיק ערבים (כמובן, בגלל השכר הנמוך שלהם בהשוואה לפועלים היהודים).⁵²

משפט מפורסם התנהל בשנת 1934 בקשר לסכסוכי עבודה בכפר סבא. הפועלים היהודים התנגדו לעבודה ערבית, בעיקר בפרדסים בעונת קטיף התפוזים, וערכו נגדה הפגנות והתקהלויות. ארבעה מן המפגינים הוכחו לדין לפני השופט בודילי והואשמו בהתקהלות בלתי חוקית ובהסתה למרד. בטרם יחרוץ את דינם של הנאשמים הפועלים, פנה אליהם בודילי בנימת נזיפה (בעיתונות כינו זאת 'דברי כיבושין') ולמעשה הצדיק את המעביד היהודי שהחליט להעסיק פועלים ערבים:

אתם מחריבי הישוב. [...] הרבה יהודים עושים פה עבודה טובה, אבל עבודתם הטובה מתקלקלת על ידי אנשים כמוכם. [...] אינני יודע אם לנאשמים יש ענין בבית הלאומי [של היהודים] [...] אבל אתם צריכים לדעת כי בית שיש בו מריבות אינו יכול לעמוד. [...] אנשים כמוכם [...] מביאים את כל התנועה [שלכם] לידי בזיון. [...] יש סכסוך בין פועלים לפועלים. הם צריכים ללמוד לעבוד זה עם זה ולא לריב. הדברים מכוונים לכולם – ליהודי, ערבי או נוצרי. [...] לכל אדם ישנה הרשות לעבוד עם מי שהוא רוצה, כשם שהפועל יכול לתת את עבודתו למי שהוא רוצה.⁵³

בודילי דן את הארבעה למאסר, חודשיים עם עבודת פרך. היה זה עונש קשה למדי, והפרשה עוררה סערה בחוגי הפועלים בארץ. דבר הקדיש לפסק הדין של בודילי מאמר מערכת.

האישי של כצנלסון ב־30.10.1934 (פנקס ג, יומני ברל כצנלסון, ארכיון מפלגת העבודה) – שנה וחצי לאחר עדותה במשטרה! – רשום 'עם רבקה פייגין'. ייתכן שהיא נשארה בארץ לפחות עוד תקופה מסוימת.

52 ראו למשל, על הטפות מוסר של בודילי באוזני נאשמים שונים: דבר, 24.7.1933, 11.11.1934, 17.12.1934.

53 'מגיני העבודה העברית לעבודת פרך', דבר, 21.5.1934. לגרסה נוספת ראו, שמעון קושניר, 'לפני כס המשפט', דבר, 5.8.1934.

להערכתו כצנלסון הוא שכתב את המאמר 'זרים שולטים בנו'. הוא נקט לשון חריפה ביותר ותקף את בודילי אישית:

מה הוא שח, השופט הבריטי הזה? [...] מה לו ולהתעמקות יתרה ב'נייטיבס' היושבים לפניו על ספסל הנאשמים? [...] מתוך קלות מפליאה, קלות של אנשים שאינם יודעים כלל על מה הם מדברים [...] הינם מזילים את אמרותיהם הנעלות, מתבליים את העונשין בעלבון הכלל.⁵⁴

כדי להדגים את חוסר הידע של בודילי הביא צנלסון את סיפורו האישי של אחד הנאשמים, שמעון קושניר, איש המרכז החקלאי:⁵⁵ קושניר עלה לארץ ב-1908, היה בין מתנדבי הגרוד העברי והתיישב בעמק יזרעאל, 'שלא היה אז אלא ביצה'. צנלסון שאל שאלות רטוריות: 'שמעון קושניר מחריב הישוב? חבריו, שמסרו את נפשם כולה לחקלאות העברית, מביאים את התנועה לידי בזיון?' ושוב הוא שאל: 'מה הוא שח, השופט הבריטי הזה?'⁵⁶ כעבור כמה חודשים, לאחר שסיים לרצות את עונשו ושוחרר מן הכלא, פרסם קושניר את זיכרונותיו מן המשפט בדבר. דעתו על בודילי לא הייתה שונה מזו של אחימאיר, ותיאורו שלילי למדי: 'הכניסונו לאולם המשפט. [...] מבט השופט – מגבוה. יש לו כבר דעה משל עצמו על מצב ענייננו. גורמי פורענויות אנחנו. [...] אנו מהרסי הישוב ומחריביו. [...] אנו מפירי השלום וגורמי חורבנו. [...] וכשופט צדק השומר על שלום הישוב הוא דן אותנו, הפושעים, לעבודת פרך לחודשיים'.⁵⁷

כעבור שלושים שנה סיפר שמעון קושניר סיפור שונה לחלוטין. בשנת 1964 הוא טען שבודילי גילה בפסק הדין בעניין כפר סבא ובהחלטות אחרות שלו עמדה שלילית מאוד כלפי המאבק של הפועל היהודי נגד העסקת פועלים ערבים. אולם, טען קושניר, 'נחטא לאמת אם לא נציין את השינוי שחל בתפיסתו של השופט בהמשך עבודתו כשופט בארץ'.⁵⁸ קושניר סיפר סיפור מפתיע למדי. הוא כתב שאמנם 'השופט בודילי התפרסם כשופט צדק במשפט רצח ארלוזורוב ז"ל'. עם זאת, 'הוא [בודילי] לא עמד על טיב הישוב היהודי מקרוב', וזו הסיבה ליחסו הגרוע למאבקים של הפועלים היהודים למען עבודה עברית. לדברי קושניר, באחד הימים נפגש בודילי עם עורך הדין ישראל בר-שירה ושאל

54 מ"ד [מערכת דבר], 'דבר היום: זרים שולטים בנו', דבר, 21.5.1934.

55 שמעון קושניר (1895-1985) חיבר ספרי זיכרונות רבים כגון, אנשי בולת, אנשי נבו, בכור מכורה.

56 באותם ימים נפגש צנלסון עם בודילי בבית המשפט. מנהל באחד הפרדסים בשם מלצר תבע את דבר ואת העורך צנלסון על הוצאת דיבה. הוא טען שבדיווח על סכסוך עבודה בפרדס נכתב בדבר כי הוא 'מלשין' על עולים בלתי לגליים. הדבר גרם לו נזק והוא גם 'קיבל מכות'. בודילי שמע בסבלנות עדויות על חומרת 'המלשינות ביהדות', פסק נגד צנלסון ודבר, והטיל עליהם קנס של שלוש לירות ופיצויים למלצר בסך עשרים לירות. 'עורך דבר נקנס על הוצאת דיבה', דאר היום, 15.11.1934.

57 קושניר, 'לפני כס המשפט', דבר, 5.8.1934.

58 הסיפור מופיע במאמר שכתב קושניר במלאת שלושים שנה למשפט שבו קיבל עונש של מאסר עם עבודת פרך. שמעון קושניר, 'למאבק על העבודה העברית', דבר, 21.5.1964.

אותו מה דעת הציבור היהודי בארץ על המשפט האנגלי.⁵⁹ בר־שירה השיב לו כי 'בישוב רואים בו שופט־צדק חוץ ממשפטיו על העבודה העברית'. לדברי קושניר, בר־שירה הציג לו להיפגש עם 'שני בני סמכא', ברל כצנלסון ודוד בן־גוריון. פגישה כזאת אכן התקיימה, וכצנלסון הסביר לכודילי את עמדתו בעניין העבודה העברית. הוא אף נתן לו ספר מפרי עטו שתורגם לאנגלית.⁶⁰

לאחר מכן הופתע קושניר בשבתו במועצת ההסתדרות שהתכנסה בבית הפועל שברחוב נחמני בתל־אביב, כאשר לפתע נכנס לאולם בודילי עם רעייתו בלוויית פולה, רעייתו של בן־גוריון. לפי הדיווח בעיתון הייתה שיחה ידידותית בין בודילי לקושניר, ובודילי אף ביקש שקושניר ישלח לו ספר שלו שיצא באנגלית.⁶¹ לדברי קושניר, לאחר אותן פגישות התקיימה בבית בן־גוריון פגישה עם בודילי, ובה השתתף גם הוא. הוא מספר כי בודילי ורעייתו אף יצאו לסיור בנקודות התיישבות בארץ, ו'בסיום סיורנו אמרה לי אשת השופט כי היא גאה על מוצאה מאנוסי ספרד, ואף ציינה שבתם לומדת עברית'.⁶²

גם כאן יש ממש בסיפור, שכן מיומנה של אליזבת בודילי אנו לומדים כי הנשים לבית בודילי – האם סיביל ושלוש הבנות – למדו בשקדנות עברית אצל מורה מיומן, יוסף קשתן.⁶³ ביומנה מספרת אליזבת שקשתן היה בא אליהן הביתה, והעביר לאם ולבנות שיעורים קבועים. בתוך היומן, בעמודי הכריכה של החוברות השונות, עשתה אליזבת ניסיונות בכתיבה בעברית, וב־27 בנובמבר 1933 למשל היא כתבה את כתובתה באותיות עבריות כך: 'לזכט בודילי, משקביא, יפא, ארץ אשריאל' (כלומר: אליזבת בודילי, מוסקוביה, יפו, ארץ ישראל). זאת ועוד: אורי קיסרי מציין שבתו של בודילי השתתפה בשיעורים הדרמטיים שהתקיימו אז בסטודיו של תאטרון 'הבימה'.⁶⁴ נראה, אם כן, שסיפורו של קושניר הוא אמיתי, ויש בו כדי להסביר כיצד נוצר הקשר בין בודילי לבין בן־גוריון וכצנלסון. ביומנה האישי של אליזבת, בתו של בודילי, מופיעים כמה וכמה אזכורים לביקורים הדדיים ולבילויים משותפים של משפחת בודילי עם משפחת בן־גוריון. להלן כמה קטעים, ככתבם וכלשונם, מתוך היומן:

59 ישראל בר־שירה היה שותפו של ד"ר משה זמורה (לימים נשיא בית המשפט העליון) במשרד עורכי הדין שלו. הוא ייצג חברי הסתדרות שהפגינו נגד העבודה הערבית.

60 כנראה מדובר בספר שיצא לאור בניו יורק על ידי תנועת פועלי ציון. Berl Katznelson, *Revolutionary Constructivism: Essays on the Jewish Labor Movement in Palestine*, New York 1937

61 ראו על הפגישה בין בודילי לקושניר: 'בין "פושע" לשופט', דבר, 14.2.1936. בניין הפועל ברחוב נחמני היה אולם ידוע למדי אשר התקיימו בו גם הצגות תאטרון וקונצרטים.

62 קושניר, 'במאבק לעבודה עברית', דבר, 21.5.1964.

63 יוסף קשתן היה מורה לעברית ובאותן שנים היה גם מזכיר הסתדרות המורים בתל־אביב, במקביל לעבודתו כמורה לעברית ולתלמוד. ראו, דוד תדהר, אנציקלופדיה לחלוצי הישוב ובוניו (להלן: תדהר, אנציקלופדיה), כרך 11, עמ' 32–38.

64 קיסרי, דמויות.

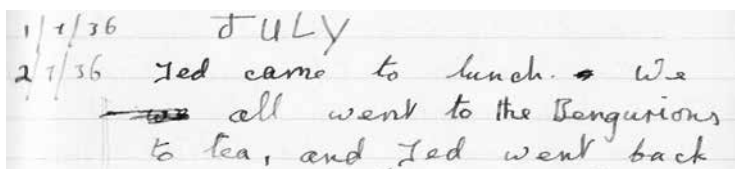
2.7.1936: הלכנו אל הבנגוריונים לתה.

5.7.1936: הבנגוריונים, גב' ב. ורננה, הבת הקטנה שלה, באו לצהריים.

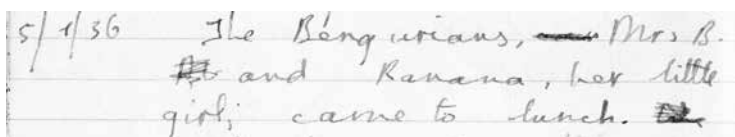
31.10.36: אמא ואבא שתו תה עם הבנגוריונים במועדון תל-אביב (At the Tel-Aviv Club).

25.11.1936: אמא ואבא קנו סל תפוזים לגב' בנגוריון.

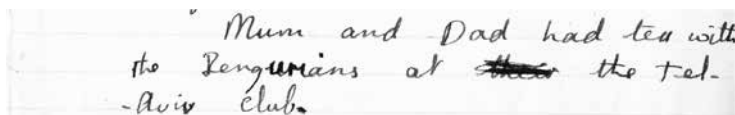
29.12.1936: גב' בנגוריון באה אתמול לתה.⁶⁵

'טד' וידיד של אחת מבנות בודילין בא לארוחת צהריים. כולנו הלכנו אל הבנגוריונים לתה'.
יומן אליזבת בודילי, 2.7.1936.

'הבנגוריונים, גב' ב' ורננה, הבת הקטנה שלה, באו לארוחת צהריים'.
יומן אליזבת בודילי, 5.7.1936.

'אמא ואבא נפגשו [לתה] עם הבנגוריונים במועדון בתל-אביב'.
יומן אליזבת בודילי, 30.10.1936.

דוד בן-גוריון השתתף רק בחלק מן הפגישות בין שתי המשפחות. רוב הפגישות נערכו עם פולה בן-גוריון. ייתכן שהאפשרות לנהל שיחה גלויה עם מישהי 'זרה', שאינה מעורבת ב'פיצה' המקומית, ועוד בשפת האם שלה, אנגלית, הקלה על פולה ליצור קשר עם גברת בודילי. הפגישה ב-30 באוקטובר 1936 ב'מועדון תל-אביב' מעניינת לדעתי במיוחד. דומה ששני הגברים שהשתתפו בה חשו כאותו יום מתח מסוים. כבוקר, לפני הפגישה עם הזוג בן-גוריון, בודילי זעם על המשטרה ואמר עליה דברים נוקבים שבוודאי גרמו לכעס מסוים אצל ידידיו הקרובים ושכניו, חלקם קציני משטרה בכירים. הובאו לפניו שני נהגים שהואשמו בעבירות תנועה. בודילי זיכה אותם, ומכס המשפט נשא דברי תוכחה בעלי משמעות עקרונית רבה גם בימינו:

אני מפסיד זמן באשמת המשטרה, המביאה לפני משפטים אם כי אפשר היה לדעת למפרע, שאין כל הוכחה לאשמת הנאשמים. באנגליה זה נחשב לבושה, כשהתביעה מפסידה במשפט, אולם בארץ זו זה כנראה דבר רגיל. אפשר לומר שהמשטרה רודפת אנשים וסוחבת אותם למשפט, גורמת צער ואי נעימות להם, ועבודה מיותרת לבתי המשפט. [...] זאת היא כנראה שיטה במשטרה. [...] הקצינים הטובים האלה מקיימים רק את ההוראות שנותנים להם: 'אתם תכינו את המשפט – והשופט יכריע'. אסור למשטרה להעמיד לדין אנשים שאין הוכחות לאשמתם. [...] אני מקווה שמנהג נפסד זה יבוטל.⁶⁶

גם בן-גוריון היה שרוי אז במתח לא קטן בשל המאבק עם חיים וייצמן על הדרך שבה תוצג העמדה של ההנהלה הציונית לפני ועדת פיל. הוועדה עמדה להגיע לארץ תוך כמה ימים, ב-11 בנובמבר 1936, כדי לחקור את הגורמים למאורעות 1936 (המרד הערבי) שהחלו ב-19 באפריל.⁶⁷

בדרך כלל מצטייר בן-גוריון כאדם שלא הרכה להשתתף באירועים חברתיים סתמיים, וכמי שלא נטה לנהל שיחות חברתיות סתמיות, small talk. אבל קשה להניח שבן-גוריון ניהל דיון מדיני-פוליטי בבית קפה על שפת הים בהשתתפות רעייתו פולה ובני הזוג בודילי.⁶⁸ גם מקום פגישתם מעניין. כנראה מדובר במקום בילוי חדש שנפתח ממש באותם ימים. אותו סוף שבוע התפרסמה בעיתונות ידיעה שבתל-אביב נפתח על ידי 'ועדת האירוח התל-אביבית' על חוף הים בתל-אביב 'מועדון' עבור החיילים הבריטיים המשרתים בעיר, בו 'החיילים יוכלו לאכול במחירים סבירים, ויעמדו לרשותם עתונים וספרים'. המקום שנשכר לשם כך היה מקום בילוי אופנתי למדי בתל-אביב של הימים ההם, קפה 'תרשיש' על שפת הים. למקום היה גג פתוח רחב ידיים, ושם קוימו קונצרטים, נשפי ריקודים ואירועים מיוחדים.⁶⁹ לא היה זה מקום בילוי אופייני לבן-גוריון.

הקשרים בין שתי המשפחות נמשכו גם לאחר מכן, ומן הקטעים שצוטטו לעיל מיומנה של אליזבת בודילי ברור שהקשר היה ידידותי למדי. אבל לא זו בלבד, דומה כי משפחת בודילי הייתה מעורבת גם בענייני בריאות אינטימיים של משפחת בן-גוריון. בראשית שנת 1938 פורסם בעיתונות כי 'קומנדר וגב' בודילי סעדו בחברת גב' [פולה] בן-גוריון בבית ההבראה "החלמה" ברמת גן. בסעודה השתתפו חברי הוועד ד"ר [דבורה] בלון, ד"ר [אברהם אורן] חבוניק וגב' פרידמן.⁷⁰ אירוע זה יכול היה אולי להיחשב מפגש חברתי, אך מדוע

66 'השופט מר בודילי על שיטות המשטרה בארץ ישראל ובאנגליה', דבר, 1.11.1936.
 67 על הדיונים בצמרת התנועה הציונית בנושא ראו, שבתי טבת, קנאת דוד, תל-אביב 1987 (להלן: טבת, קנאת דוד), כרך ג, עמ' 168-178.
 68 למיטב ידיעתי הפגישה הזאת אינה מופיעה ביומני בן-גוריון.
 69 'Hospitality for Troops', *Palestine Post*, 1.11.1936. קפה 'תרשיש' היה שייך לאריה פילץ, שלאחר מכן פתח את קפה 'פילץ' הידוע ברחוב הירקון, ליד 'גינת לונדון' ברציף הברבור סמואל.
 70 'Social and Personal', *Palestine Post*, 12.1.1938. בית ההבראה 'החלמה' שכן על ראש גבעה

המפגש התקיים במוסד רפואי, ומדוע הצטרפו למפגש רופאים מאותו מוסד? ייתכן שההסבר טמון בקטע הבא מימנה של אליזבת בודילי שנכתב ב־2 בפברואר 1938, שלושה שבועות אחרי פגישה זו: 'גב' בן־גוריון המסכנה [poor Mrs. Bengurion] תיכנס לבית חולים במהלך השבוע. היא מרגישה מאוד לא טוב. אני מקווה שזה לא משהו רציני'.

אין לדעת עד כמה הייתה משפחת בודילי מודעת להתרחשויות האינטימיות במשפחת בן־גוריון. כל הקורא בקנאת דוד, הביוגרפיה שכתב שבתי טבת על בן־גוריון, ימצא שם עדויות רבות לכך שמצבה הבריאותי של פולה בן־גוריון היה גורם חשוב ביחסיה עם בעלה. מן הקטע ביומנה של אליזבת בודילי עולה, לדעתי, כי משפחת בודילי ידעה אולי את האמת כאשר נכתב ביומן, 'אני מקווה שזה לא משהו רציני'.

טבת פקפק באמינות מחלתה של פולה. הוא סיפר כי בדיוק בנקודת הזמן הזאת, תחילת שנת 1938, הייתה פולה במצב נפשי קשה שנגרם משילוב של נסיעותיו הממושכות של בעלה לאירופה ולארצות הברית, ומחשדות (לפי טבת, מבוססים למדי) שדוד מנהל פרשיות אהבים עם נשים אחרות בחו"ל. כך כתב טבת על מה שהתרחש אז במשפחת בן־גוריון:

את מורת רוחה מנסיעתו הראשונה ללונדון הפגינה [פולה] בדרך חדשה. שוב לא בראה מיחוישים ומחלות שיש בהן סכנת נפשות, אלא עשתה הר מעכבר. בפברואר אושפזה בבית החולים 'הרסה' בלא להודיעו דבר. ידיעה שתומה על כך העבירה לו באמצעות [הבת] רננה, שכתבה לו ב־6 [בפברואר 1938]: 'שלום אבא'ה [...] יודע אתה ודאי כי צריכים לעשות לאמא כמה בדיקות בבית החולים. אמא תלך לבית החולים ביום ג' 8 לפברואר'.⁷¹

מכתבה של רננה בן־גוריון לאביה נכתב ארבעה ימים בלבד אחרי שאליזבת בודילי כתבה ביומנה את דבר מחלתה של פולה בן־גוריון; ברור שמשפחת בודילי הייתה מעודכנת במתרחש במשפחת בן־גוריון. בסופו של דבר הסתבר כי אכן היה זה 'לא משהו רציני', כדבריה של אליזבת בודילי. ייתכן שמשפחת בודילי – ואולי במיוחד גב' בודילי – הפכה למעין אשת סוד של פולה בן־גוריון, שסיפרה לה מן הסתם על מצוקותיה המשפחתיות והבריאותיות. אבל לא מדובר רק בעניינים אישיים. ב־17 במאי 1939 פרסמה הממשלה הבריטית את 'הספר הלבן', שהגביל את העלייה היהודית לארץ ואת רכש הקרקעות בידי יהודים. בן־גוריון היה אז יושב ראש הנהלת הסוכנות והוביל מערכה ציבורית נמרצת נגד הגזרות. ב־23 במאי פרסם פלסטין פוסט תגובה ארוכה וחריפה של בן־גוריון על פני עמוד שלם של העיתון. בן־גוריון ניתח את 'הספר הלבן' ותקף אותו קשות. המאמר הוכתר בכותרת: 'The Great Betrayal' ('הבגידה הגדולה').⁷²

גבוהה ברמת גן, ליד 'גן אברהם', כיום ברחוב שרת. בשנת 1948 ניהל משם בן־גוריון את מלחמת העצמאות. ד"ר דבורה בלוך הייתה רעייתו של דוד בלוך, ראש עיריית תל־אביב בשנים 1925–1927.

טבת, קנאת דוד, עמ' 264.

David Ben-Gurion, 'The Great Betrayal, Analysis of Statement of Policy', *Palestine Post*, 72

ביום שבו פורסם המאמר שיגר בודילי מכתב אישי אל בן-גוריון. 'בן-גוריון היקר', כתב בודילי, 'איחולי על סקירה מעניינת של הספר הלבן. נראה שכיסית כל נקודה שניתן להעלות. זו עבודה נאה מאוד'. מקריאת המכתב ניתן להתרשם שבודילי אינו מתלהב, בלשון המעטה, מן 'הספר הלבן'. רק בסוף המכתב התייחס בודילי למעמדו המיוחד כשופט, וכתב כך: 'כפי שידוע לך, אינני יכול לגלות עניין או לעסוק בפוליטיקה, ולכן רק רציתי להודות לך על שהענקת לי כמה שעות של קריאה מעניינת מאוד'. הוא גם שלח דרישת שלום 'למשפחה'; כנראה הכיר לא רק את בן-גוריון ופולה, אלא גם את ילדיהם (גאולה, עמוס ורננה).⁷³

מערכת השיפוט הקולוניאלית הבריטית הקפידה על התנהגות אובייקטיבית של השופטים ואסרה עליהם להביע דעה פוליטית. נראה שבודילי חצה את כל הקווים במכתבו לבן-גוריון. הוא ניסח את מכתבו בזהירות, ולא הביע תמיכה מפורשת בעמדת בן-גוריון (והיישוב היהודי), אך ברור לדעתי שאם מישהו בצמרת השלטון הבריטי בלונדון או ירושלים היה יודע על קיומו של מכתב כזה – בודילי היה מסולק מן השיפוט מיד, שכן בעצם כתיבת המכתב יש משום הבעת עמדה הנוגדת לחלוטין את עמדת הממשלה הבריטית. על כל פנים ברור שהיה קשר אישי בין משפחת בודילי לבין משפחת בן-גוריון, וכן קשר ישיר בין השופט בודילי לבין בן-גוריון, מנהיג היישוב היהודי בארץ ישראל.

ה. בודילי והיישוב היהודי בארץ ישראל

יחסו האוהד של בודילי ליישוב לא היה בגדר סוד בחוגים רחבים בציבור הארצישראלי. עורך הדין ארי אנקוריון, לימים חבר כנסת מטעם מפא"י, אמר כעבור שנים: 'השופט בודילי, שאני מאמין כי היה באמת ובתמים ידיד העם היהודי'.⁷⁴ נשיא בית המשפט העליון, יצחק אולשן, מקורב למפא"י וידיד אישי של משה שרת (שרתוק) מימי לימודיהם המשותפים בגימנסיה 'הרצליה', סיפר בזיכרונותיו על סכסוך קרקעות שבו ייצג את הקרן הקיימת לישראל נגד ערבים שטענו לבעלות על הקרקע. אולשן כתב כי כאשר הגיע הסכסוך לבית המשפט

ביקשתי לקבוע את הדיון לפני השופט בודילי. הייתי מעוניין בשופט בודילי האנגלי, לא מפני ששאפתי למשוא פנים ממנו. הוא היה אדם ישר מאוד [...]. אדם אמיץ מאוד. הואיל וחששתי שתתחיל צעקה מצד הערבים מבחינה פוליטית, הייתי מעוניין באדם, שלא ייבהל, ולא יירתע מלהמשיך בדיון ללא השהיות וללא תשומת לב לשום בקשות מצד השלטונות המינהליים לדחות את הדיון עד עבור הרעש.⁷⁵

23.5.1939

- 73 מכתב קומנדר בודילי לבן-גוריון, 23.5.1939, ארכיון בן-גוריון (להלן: אב"ג), חטיבת התכתבויות.
74 גבריאל שטרסמן, עוטי הגלימה: תולדות עריכת הדין בארץ ישראל, תל-אביב 1985 (להלן: שטרסמן, עוטי הגלימה), עמ' 137.
75 אולשן, דין ודברים, עמ' 188.

גם שרתוק, שעמד אז בראש המחלקה המדינית של הסוכנות, נתן ביטוי להרגשה שבודילי הוא ידיד של היישוב. ביוני 1939 הפיץ שרתוק מכתב בין חברי הנהלת הסוכנות בכותרת 'בירור טענה בדבר פגיעה של שופט בריטי במעמד השפה העברית'.⁷⁶ שרתוק כתב כי באחת הישיבות האחרונות של הנהלת הסוכנות השמיע אחד מחברי הנהלה תלונה על 'שופט אחד' בטענה שהשופט פגע בכבודה של השפה העברית. באותם ימים ניהלה הסתדרות עורכי הדין היהודים בארץ ישראל מאבק למען שימוש בשפה העברית בלבד בבתי המשפט.⁷⁷ אותו שופט, לפי התלונה, העיר הערות שהתפרשו כאילו לעתים שימוש בעברית על ידי עורך הדין פוגע בלקוח. הערה זו של השופט התפרשה כהמלצה לעורכי הדין לטעון בפני שופטים בריטים באנגלית כדי שיוכנו היטב וכך ימלאו את חובתם לייצוג נאות של לקוחותיהם בבתי המשפט. היו כאלה שרצו להתלונן ולמחות על כך. שרתוק הוסיף: 'השופט הנוגע בדבר הוא מר בודילי, הנבדל מרוב השופטים והפקידים הבריטים ביחסו הירודותי ליישוב היהודי והנהוג תמיד מידת אדיבות מיוחדת כלפי עורכי הדין היהודים'. לדבריו, עורך דין מסוים, שתמיד טען בפני בודילי באנגלית, החל באותו יום לטעון בעברית, לפי דרישת הסתדרות עורכי הדין. בודילי התרעם על כך שלא קיבל הודעה מוקדמת על רצונו של עורך הדין לטעון בעברית ולא באנגלית. ייתכן, הבהיר שרתוק, שאפשר לראות בדברי השופט 'הזמנה' לעורכי הדין לטעון דווקא באנגלית 'כדי שדבריהם יהיו מובנים לשופטים ללא צורך בתרגום'. אבל לדעתו אין מקום לתלונה 'בשים לב למסיבות המיוחדות של המקרה, ולא ישירותו של השופט'. שרתוק הדגיש כי הייתה התייעצות בעניין זה עם הסתדרות עורכי הדין היהודים, וגם שם סברו ש'אין מקום לתגובה במקרה זה'.⁷⁸

יחסו של היישוב היהודי אל בודילי היה חיובי. שרתוק, כמו כל ההנהגה היהודית בארץ ישראל, ידע כי בודילי נוהג בצורה מיוחדת גם בשאלה קשה שהטרידה והדאיגה את היהודים בארץ: ממשלת המנדט נהגה לגרש יהודים שהגיעו לארץ ללא סרטיפיקט או ויזה. אנשים אלה הועמדו לדין ובדרך כלל נידונו למאסר, לתשלום קנס ולגירוש לארץ מוצאם. אבל בודילי, בכמה מקרים שזכו לפרסום בולט בעיתונות, ובניגוד לשופטים בריטים אחרים, הטיל על שוהים בלתי חוקיים כאלה עונשי מאסר וסירב לגרש אותם. כבר ראינו לעיל כיצד סירב לגרש עולה בלתי חוקי בשנת 1933. זו לא הייתה פסיקה חד-פעמית. כעבור שש שנים, באפריל 1939, שוב נמנע בודילי מלגרש יהודי שהגיע מגרמניה באורח בלתי חוקי. אדם בשם ארתור היימן הועמד לדין ואמר לשופט בודילי, ש'בחזרו לגרמניה היה נכלא בלי ספק במחנה ריכוז'. בודילי הטיל עליו מאסר חודש אבל סירב לגרשו באומר כי 'הוא שם לב למצב היהודים בגרמניה'.⁷⁹ כמה חודשים לאחר מכן, אחרי שפרצה מלחמת העולם השנייה, הועמדו לפני בודילי לדין שני יהודים מווינה שנתפסו לאחר שהצליחו להסתנן לארץ דרך

76 מכתב שרתוק לחברי הנהלת הסוכנות, 20.6.1939, אב"ג, חטיבת התכתבויות.

77 ראו, שטרסמן, עוטי הגלימה, עמ' 52-62.

78 מכתב שרתוק לחברי הנהלת הסוכנות, 20.6.1939, אב"ג, חטיבת התכתבויות. ההדגשה שלי.

79 'שופט בריטי פוסק: עונש, לא גירוש', דבר, 21.4.1939.

הגבול הסורי ללא אישורי שהייה וללא ויזה. בודילי דן גם אותם לחודש מאסר, אבל הדגיש שלא ידון אותם לגירוש מן הארץ 'מכיוון שידוע לו סבל היהודים בארצות ההיטלריזם'.⁸⁰ אכן, כהגדרתו של שרתוק, בודילי נבדל מיתר השופטים האנגלים בארץ גם מבחינה אחרת, נטייתו להתבטא בעיתונות וברדיו. הוא נהג להגיב על נושאים שונים במכתבים למערכת פלסטיין פוסט, בעיקר בנושאים הקרובים ללבו. כך, למשל, נזעק להבהיר פרטים בקשר לקרב יוטלנד, התנגשות ימית מפורסמת בין הצי הבריטי והצי הגרמני בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה. הקרב הימי, שנערך ב-31 במאי 1916, נחשב עד היום לשנוי במחלוקת, והעיתון פלסטיין פוסט התייחס אליו כקרב 'שלא הוכרע סופית'. בודילי תיאר את מהלכי הקרב וכתב בגוף ראשון: 'תקפנו', 'חיפשנו בערפל', 'היינו מוכנים', כמי שהשתתף בקרב עצמו. לטענתו, הקרב הסתיים בניצחון בריטי.⁸¹ במכתב אחר הוא עסק בפירוט רב בדרך הנכונה שבה יש להניף את הדגל הבריטי ('היוניון ג'ק').⁸² כמו כן דיבר מפעם לפעם ברדיו ירושלים, תחנת הרדיו המנדטורית. בשנת 1939 השמיע סדרה של הרצאות על מושבות באימפריה הבריטית, והראשונה הייתה ג'מייקה, שאותה הכיר היטב.⁸³ בעיצומה של מלחמת העולם השנייה פרסם בודילי מאמר גדול בכותרת 'סימן ההיכר של ההונים'.⁸⁴ מתחת לכותרת מופיע שמו כך: By Cmndr. R. B. Bodilly, R.N. ('מאת קומנדר ר"ב בודילי, הצי המלכותי'), בלי שום רמז למשרתו השיפוטית (הוא כיהן אז כנשיא בית המשפט המחוזי בירושלים). ייתכן שנהג כך בגלל הסגנון של המאמר, שהיה לא 'משפטי'. מיד בפתיחה הוא כתב כי 'זה מאמר ברוטלי', ואכן הוא לא חסך שום ביטוי חריף כדי לתאר את הגרמנים. הוא נקט את הביטוי 'הונים', ביטוי גנאי מקובל באותם ימים, כדי להזכיר את השבטים הנודדים צמאי דם באירופה במאות הראשונות לספירה.⁸⁵ בודילי כתב בבוטות כי לדעתו כל הגרמנים אשמים. הוא כינה אותם 'גזע מצורע', וטען שאת כולם יש להעניש בחומרה יתרה לאחר המלחמה. העונש, לדבריו, צריך להיות De-Population, בדיוק כמו שהגרמנים עושים לעמים הכבושים על ידם. הוא לא פירט למה בדיוק הכוונה – השמדה? גירוש? חיסולים המוניים? – אבל הסגנון חריף והשנאה לגרמנים עולה בו מכל מילה.

80 'מעפילים בדיון', דבר, 2.10.1939.

81 'Inconclusive Jutland', *Palestine Post*, 12.9.1939.

82 'Union Jack Right and Wrong', *Palestine Post*, 24.3.1942. בודילי התריע גם בענייני צרכנות, ופרסם מכתב כעוס על שנאלץ לשלם סכום מופקע עבור שני אומים (לברגים) בעת טיפול במכוניתו. '750 Mills for Two Nuts', *Palestine Post*, 5.3.1942.

83 'תכנית ירושלים', דבר, 14.8.1939.

84 'The Hall-Mark of the Huns', *Palestine Post*, 21.12.1942.

85 ביום הפלישה הגרמנית לרוסיה ב-22.6.1941, נקט צ'רצ'יל בנאום מפורסם את הביטוי 'הונים' כאשר תיאר את פלישת הצבא הגרמני: 'The dull, drilled, docile, brutish masses of the Hun soldiery plodding on like a swarm of crawling locusts'. Winston Churchill, *Great War Speeches*, London 1957, p. 106. תירגם זאת יפה אהרן אמיר: 'המוני-ההמונים של הקלגסים ההונים האטומים, הממושעעים, הציייתניים, הבהמיים, כשהם מתנהלים לדרכם קדימה, כנחיל חגבים רומשים'. וינסטון צ'רצ'יל, מלחמת העולם השנייה, תל-אביב 1955, כרך ג, עמ' 309.

ברור שהמאמר נעם לעיניים היהודיות בארץ, ואחד הקוראים אף שלח מכתב למערכת בו כתב: 'תודה לאל שקיימים אנשים כמו קומנדר בודילי והם חופשיים להביע את דעתם'.⁸⁶ סביר להניח שהתבטאויות כאלה קירבו את בודילי אל הציבור היהודי בארץ ישראל, והדבר ניכר בקשרים החברתיים שהוא ורעייתו קיימו עם רבים ביישוב. בעיתונות התפרסמו הרבה אזכורים על השתתפות בני הזוג בודילי באירועים פרטיים וציבוריים שונים, כולל באירועים מובהקים של הציבור היהודי, כמו כינוס גדול של 'מכבי' באיצטדיון ליד נמל תל-אביב.⁸⁷ אבל לא רק באירועים 'רציניים' נהגו בני משפחת בודילי להשתתף, ונראה – גם מיומנה של אליזבת בודילי – שהם לא החמיצו אף נשף ריקודים בעיר. בשנת 1937 פורסם על נשף כזה:

מר מקס זליגמן ערך נשף ריקודים גדול ביום רביעי במלון 'ריץ-עזגור'. השתתפו כ-150 אורחים, וביניהם: השופט וגב' קרסאל, השופט אדוארדס, קומנדר בודילי ובתו, השופט בורק ורעייתו, [...] השופט צדקיהו הרכבי ורעייתו, השופט מקס קנטרוביץ ורעייתו, השופט שניאור זלמן חשין ורעייתו, השופט אזולאי ורעייתו, השופט הרצל רוזנצוייג, אשר לויצקי, אמיל ליטוינסקי, זאקי שלוש וצדוק שלוש.⁸⁸

ההשתתפות הרבה של שופטים בריטיים באירוע זה מעניינת במיוחד משום שמי שערך אותו, עורך הדין מקס זליגמן, יהודי-בריטי שנולד בוויילס, היה מקורב לז'בוטינסקי והתפרסם כעורך הדין הקבוע של אסירי אצ"ל ולח"י.⁸⁹ כעבור זמן הוא הועמד לדין ונשפט למאסר לשישה חודשים בשל ניסיונו לסייע לעלייה בלתי לגלית. למרות זאת, זליגמן היה ידוע בקשריו הטובים עם הפקידות הבכירה הבריטית בארץ, ובודילי עצמו נפגש עם זליגמן לעתים קרובות על בסיס חברתי. אליזבת בודילי מציינת ביומנה כי משפחת בודילי פגשה את זליגמן ורעייתו במלון 'פֶּלְטִין' שברחוב נחלת בנימין ב-22 בינואר 1937, וכי 'הזליגמנים באו [אלינו הביתה] לְתֵה' (5 באוקטובר 1938).

ואכן, היו למשפחת בודילי קשרים הדוקים עם מספר ניכר למדי של יהודים מתחומים שונים.⁹⁰ גלריית הדמויות שמשפחת בודילי קיימה אתם קשר מרתקת למדי. ד"ר תיאודור זלוציסטי היה רופא תל-אביבי ידוע, פעיל ציוני, ממנהיגי יהדות גרמניה וחוקר כתביו של משה הס. הוא היה הרופא של משפחת בודילי, ואליזבת מציינת ביקורים רבים שלו

86 S. F., 'Grateful to Commander Bodilly', *Palestine Post*, 27.12.1942. לא הצלחתי לזהות את הכותב.

87 'Close of Maccabi National Rally', *Palestine Post*, 21.4.1938

88 'Social and Personal', *Palestine Post*, 18.10.1937. מלון 'ריץ', שהיה בבעלות משפחת עזגור, כונה 'ריץ-עזגור' ושכן אז ברחוב הירקון 111, בערך במקום שבו ניצב היום מלון 'שרתון', ליד רחוב מאפו.

89 ראו, יצחק גוריון, פרקליטיהם של לוחמי חרות, תל-אביב 1973.

90 לעומת זאת, ביומנה של אליזבת בודילי אין אזכור מיוחד לקשרים חברתיים של משפחתה עם ערבים.

לטיפול בכני המשפחה. ב־7 במארס 1934, לאחר שאותו בוקר נתן בודילי את החלטתו ששלושת הנאשמים יועברו למשפט בבית המשפט לפשעים חמורים, הוא חש ברע וד"ר זלוציסטי בא לטפל בו.

מה שמפתיע בעניין זה היא העובדה שד"ר זלוציסטי היה מקורב לתנועה הרביזיוניסטית, ואף העיד במשפט רצח ארלוזורוב (בבית המשפט לפשעים חמורים), כרופא/עד מומחה מטעם הסנגוריה כדי לסתור את גרסת התביעה בקשר לכיוון כניסת הכדור הקטלני לגופו של ארלוזורוב.⁹¹ לפי יומנה של אליזבת ביקר ד"ר זלוציסטי את השופט בודילי כמה פעמים בתקופה שבה הוא ניהל את החקירה המוקדמת בעניין רצח ד"ר ארלוזורוב. ב־4 בדצמבר 1933 היא כתבה: 'אבא חולה. יש לו משהו בצוואר. ד"ר זלוציסטי בא לאבא. אמר שהוא צריך לשכב שבוע במיטה'. שבועיים לאחר מכן, ב־18 בדצמבר, מתברר שלא רק האב, אלא גם 'קוקס' – האחות הגדולה – חולה, וכרגיל 'ד"ר זלוציסטי בא'.⁹² נותר רק לדמיין את ביקוריו של ד"ר זלוציסטי אצל השופט בודילי בעת ההליך. האם ייתכן שלא שוחחו על החקירה המוקדמת שהתנהלה באותם ימים? אכן, מצב עדין למדי ששופטים לעתים נתקלים בו.⁹³

משפחת בודילי הייתה מיודדת גם עם ראש העיר של תל־אביב, מאיר דיזנגוף, ועם מזכיר העיר, יהודה נדיבי. ב־1 בינואר 1934 כתבה אליזבת ש'אבא ואמא נפגשו עם נדיבי', וכמה ימים אחר כך, ב־10 בינואר, דיזנגוף ונדיבי באו לארוחת ערב לבית משפחת בודילי, ולאחר מכן הלכה כל המשפחה – כולל הבנות – יחד עם דיזנגוף ונדיבי לצפות בסרט דון קישוט בקולנוע 'עדן'. במודעות ציון כי את דון קישוט גילם בסרט 'הזמר הרוסי העולמי' בוריס שליאפין. אגב, משפחת בודילי הרבתה ללכת לסרטי קולנוע והעדיפה את בתי הקולנוע בתל־אביב על אלה שביפו.

קשרים מיוחדים קיימה המשפחה עם שמואל וחנה טולקובסקי, תושבים מוכרים וידועים בתל־אביב.⁹⁴ באוגוסט 1938 יצאה משפחת בודילי לחופשת מולדת באנגליה. ב־8 בספטמבר כתבה אליזבת בודילי ביומנה: 'בשהותנו כאן, נפגשנו די הרבה עם דן טולקובסקי.

91 'משפט הרצח – ד"ר זלוציסטי', דבר, 31.5.1934.

92 כנראה בודילי סבל מבעיות בריאות שונות, והעיתונות הרבתה לדווח על מחלתו, שגרמו כמובן להיעדרותו מכס המשפט. רק להדגמה: בשנת 1935 דווח שוב ושוב כי בודילי חולה, וכי 'המשפטים שעמדו להתברר בפניו נדחו עד החלמתו' (דבר, 9.1.1935, 28.6.1935, 15.11.1935). בשנת 1939 העתונות דיווחה שהוא עבר ניתוח 'באגף הבריטי של בית החולים הממשלתי בירושלים', ועברו כשבועיים עד שחזר לעבודתו בבית המשפט (דבר, 4.10.1939, 11.10.1939, 15.10.1939).

93 כנראה זלוציסטי היה חביב על משפחת בודילי. אליזבת בודילי, שלמדה עברית, משלבת מילים בעברית ביומנה וכך מופיע השם 'זלוציסטי' כמה פעמים באותיות עבריות, אבל בשיבוש: 'שלשצשתי'.

94 שמואל טולקובסקי היה איש ציבור ידוע בתל־אביב, שעסק בין השאר בספנות וביצוא פרי הדר. רעייתו חנה הייתה בתו של יצחק ליב גולדברג, נדבן ידוע. ראו, תדהר, אנציקלופדיה, כרך ו, עמ' 2446.

95 השופטים הבריטים זכו לחופשות נדיבות והיו 'מאחדים' את פגרת בתי המשפט בחורשים יולי־אוגוסט עם החופשה השנתית המגיעה להם. בשנת 1938, למשל, יצא בודילי לחופשה שנמשכה מ־2 ביוני עד

23 בספטמבר – כארבעה חודשים. ראו, *Palestine Civil Service List, Alexandria 1939*

הוא אחיה של נעמי טולקובסקי. הוא בערך בן 17, ורק הגיע לכאן. אמא טלפנה אליו, והוא נסע אתנו לאנייה "קאטי סארק" [בגריניץ']. דן טולקובסקי, אלוף (מיל'), בנם של שמואל וחנה ולימים מפקד חיל האוויר הישראלי, סיפר לי כי בני הזוג בודילי היו אורחים קבועים במפגש חברתי קבוע שהוריו קיימו מדי יום שישי אחרי הצהריים בביתם בתל-אביב. הוא פגש שם את בודילי פעמים רבות וידעתי שהציבור היהודי בארץ התייחס אליו כאל ידיד קרוב'. כאשר נסע ללמוד הנדסה בלונדון – ביקשה אמו מגברת בודילי לברר מה שלומו. הוא זכר היטב את היחס החביב שגילו כלפיו בני משפחת בודילי בלונדון, ואת הביקור שערך יחד אתם בספינה 'קאטי סארק' בנמל גריניץ' ליד לונדון.⁹⁶ מיד עם שוב המשפחה לארץ, ב-5 באוקטובר 1938, באה גברת חנה טולקובסקי עם בתה נעמי 'לתה'. סביר להניח שהן באו להודות למשפחת בודילי על היחס לדן ובוודאי רצו לקבל פרטים עליו. עשרה ימים לאחר מכן, ב-15 באוקטובר 1938, כתבה אליזבת: 'אני ו"בוקס" (אחותה אורסולה) הלכנו לתה עם נעמי טולקובסקי'.

אפשר למנות עוד ועוד דמויות מתל-אביב הקטנה אשר למשפחת בודילי היו קשרים חברתיים אתן. ביומנה של אליזבת בודילי מוזכרות פגישות, ארוחות וטיולים גם עם דמויות אחרות ביישוב היהודי, שלצערי לא את כולן יכולתי לזהות. ביומן מזכירה אליזבת פגישות עם, בין השאר: גברת ארשאווסקי (שעברה עם ד"ר זלוצינטי), עורך הדין מינקוביץ ורעייתו (באו מדרום אפריקה),⁹⁷ עורך הדין וילנר מתל-אביב. הבנות לבית בודילי נהגו להיפגש עם נשים ונערות יהודיות מתל-אביב, כגון אסתר מרגוליס ('היודיה ממצרים'), הפסנתרנית מרים צווייג,⁹⁸ שתי האחיות לבית סלוצקין, 'מיס יפה' (עיתונאית מארצות הברית), תמר גרוזובסקי ועוד. כן ביקרו את 'גב' קפלן, שרצתה לעודד מכירה של תכשיטים תימניים.⁹⁹ משפחת בודילי הייתה חובבת אמנות, ונראה כי רכשה תמונות מציירים ישראלים בעת שהותה בארץ ישראל. ביום 12 באוקטובר 1937 כתבה אליזבת ביומנה: 'שלשום בא לתה הצייר הלפרן (Halpern). [...] קנינו ממנו שלוש תמונות. [...] הוא אדם צעיר, מאוד משעשע, אומר דברים מאוד מפתיעים ובהחלט אין לו שום חשש להביע את דעותיו'. מדובר באלחנן הלפרן, שהיה צייר מוכר בשנות החמישים והשישים, חבר 'קבוצת העשרה', ומשנת 1960 יושב ראש אגודת הציירים והפסלים בתל-אביב.¹⁰⁰ על קשריו עם משפחת בודילי סיפר לי

96 תודתי לאלוף (מיל') דן טולקובסקי על הפרטים שמסר לי ב-22.12.2011. 'קאטי סארק' היא ספינת מפרשים, היום אחד מאתרי התיירות הפופולריים ביותר באנגליה. ניצבת בקרבת המוזיאון הימי הלאומי בגריניץ'.

97 הזוג בודילי נהג לבלות בנשפים שערכו בני הזוג מינקוביץ.

98 צווייג ערכה בשנות השלושים הופעות רבות ברחבי הארץ. ראו למשל, 'ם המלח', דבר, 21.7.1938.

99 אולי מדובר באלישבע קפלן, אשתו הראשונה של לוי אשכול, ראש הממשלה השלישי של מדינת ישראל. בביוגרפיות שונות שלה מצויין כי 'פעלה לקליטת עלייה ודאגה רבות לילדי העולים' במסגרת פעילותה בארגון אמהות עובדות.

100 'קבוצת העשרה' הייתה חבורת ציירים שפעלה בעיקר בשנות החמישים, ועם חבריה נמנו אליהו גת, שמעון צבר ודן קידר. על אלחנן הלפרן ראו במאמרים עליו ועל יצירתו, רמי הלפרן (עורך), אלחנן

קרוב משפחה שלו, אייב (הרולד) ברנט, נכדו של זרח ברנט, גואל האדמות הידוע.¹⁰¹ אייב ברנט למד ב'שיעורי משפט' (Law Classes), בית הספר הממשלתי למשפטים בירושלים. דודו, נחום ברנט, היה הנוטריון הציבורי בתל-אביב וסייע לו למצוא עבודה כמזכיר שופטים בבית המשפט בתל-אביב. שם הכיר את השופט בודילי, ומפעם לפעם אף שימש כמזכירו. בשיחתו אתי הוא זכר היטב שקרוב משפחתו, אלחנן הלפרן, היה בא לבקר אותו בבית המשפט, בדרך כלל כשהוא נושא תיק ציורים בידו. ברנט, שידע על העניין של בודילי באמנות, הציג בפניו את אלחנן הלפרן, וכך נוצר הקשר שהביא לרכישת שלושת התמונות, כפי שכתבה אליזבת ביומנה.

הלפרן היה רביזיוניסט ובית-רי פעיל, ואף השתייך לברית הבריונים שהקים אחימאיר בראשית שנות בשלושים במטרה להפגין ולפעול נגד השלטון הבריטי. בנו רמי, ב'פתח דבר' לאלבום שהוציאה המשפחה, כתב: 'בשנות ה-20 המאוחרות, עם הקמת הגרעין ראשון למלחמה בשלטון הבריטי על ידי אבא אחימאיר ז"ל – הצטרף אליו אלחנן, והיה ממייסדיו הראשונים. עד קום המדינה ריצה תקופות מאסר רבות בבתי הכלא הבריטיים בירושלים, בלטרון, ביפו ובעכו'.¹⁰² מה שמפתיע, אפילו מדהים, הוא שאלחנן הלפרן נעצר כמה פעמים בקשר לרצח ארלוזורוב, ובאחת הפעמים מי שעצר אותו ל-12 יום היה השופט בודילי בכבודו ובעצמו.¹⁰³ האם זכר או זיהה בודילי את הצייר הצעיר הנושא בידיו תיק ציורים עם אותו רביזיוניסט 'עברייני' שהובא לפניו כארבע שנים קודם לכן להארכת מעצרו? לדעתי, הערותיה של אליזבת בודילי על 'הדברים המפתיעים' שהשמיע הלפרן בבית בודילי, מעידות שאלחנן, שהיה אז בן 25, דיבר בצורה בוטה ואולי אף הביע דעות פוליטיות. מוזר כיצד לא נכתב ביומן מאומה על תגובת בודילי והמשפחה על דברים אלה של אלחנן הלפרן.

גם צייר אחר, ידוע ומפורסם יותר, עמד בקשר הדוק עם בודילי ומשפחתו: ראובן רובין. בין ניירותיו של בודילי בארכיון שבעיר פנזנס מצויות שתי מעטפות קטנות, ובתוכן מכתבי המלצה על בודילי שכתב ראובן רובין לשני ידידים שלו שגרו אז בפריס. בודילי לא נפגש עם אישים אלה, אבל שמר את המכתבים בין ניירותיו. שני המכתבים כתובים בצרפתית, פרט למילה 'שלום', אשר בשני המכתבים נכתבה באותיות עבריות.¹⁰⁴ המכתב הראשון

הלפרן, תל-אביב 1997.

- 101 שיחה של המחבר אתו ב-1.11.2011. זרח ברנט היה מעורב ברכישת האדמות לפתח תקוה, וכן להקמת שכונת נוה שלום ליד נוה צדק בתל-אביב. ראו, תדהר, *אנציקלופדיה*, כרך ב, עמ' 764.
- 102 הלפרן, *אלחנן הלפרן*, עמ' 9. אוכל למסור עדות אישית: אלחנן הלפרן היה ידיד קרוב של הורי, רחל ועקיבא ברון, והיה מבאי ביתנו בתל-אביב. ציור שלו נמצא ברשותי. אני זוכר אותו היטב, מדבר בהתלהבות על כל נושא, ונדמה לי שתיאורה של אליזבת על ביקורו אצלם מדויק ואמין. ראו גם 'מאסרים חדשים עם חקירת רצח ארלוזורוב', *דבר*, 23.7.1933.
- 103 'החקירות ברצח חיים ארלוזורוב', *דבר*, 30.7.1933.
- 104 תודתי לפרופ' דוד דה פריס מאוניברסיטת תל-אביב שסייע לי בזיהוי החתימה הלא ברורה על שני המכתבים. על המכתבים אין תאריך, אבל לפי ההקשר המכתבים נכתבו בשנת 1938, לקראת נסיעתה המתוכננת של משפחת בודילי לחופשה באנגליה. הם תכננו שהייה בפריס, אך הדבר לא התבצע.

יועד למשורר והסופר היהודי צרפתי אדמונד פֶּלֶג: 'ידידי היקר, ברצוני להציג בפניך את קומנדר בודילי, ידיד יקר מאוד. מר בודילי הוא השופט של המחוז שלנו, והוא ידיד גדול של פלשתינה. שלום, שלך, רובין'.¹⁰⁵ המכתב השני היה מיועד לפסלת הידועה חנה אורלוף שחיה אז בפריס. 'חנה היקרה, ברצוני להציג בפניך את ידידי היקרים, קומנדר בודילי והגברת בודילי. הם ידידים יקרים שלי, ואני מקווה שיתאפשר להם להכיר אותך ולבקר באטְלֵיָה שלך. שלום, רובין'.¹⁰⁶ מן המכתב ברור שבין משפחת בודילי לבין משפחת הצייר רובין שררו יחסי ידידות. אליזבת בודילי כתבה ביומנה ביום 1 באוקטובר 1936: 'אמא ואבא הלכו לתה עם הרופינים והם פגשו שם את קפטן גולדמן מבית הספר לרכיבה'.¹⁰⁷ בודילי נהג לרכב על סוסים במקומות שונים בארץ, ואף היה חבר בוועדה המארגנת של תצוגת רכיבה גדולה שנערכה בתל-אביב לכבוד הכתרתו של המלך ג'ורג' השישי.¹⁰⁸ לא מצאתי ראיה לכך שבודילי אכן רכש תמונה או תמונות של ראובן, והתמונות של אלחנן הלפרן אינן כיום ברשות צאצאי משפחת בודילי. זאת משום שכל חפציה של המשפחה, כולל אוסף תמונות די גדול, אוחסנו בימי מלחמת העולם השנייה במחסן בלונדון, בשל שהותה של המשפחה בארץ ישראל. המחסן נהרס באחת ההפצצות הגרמניות בעת ה'בליץ' על לונדון, וכל החפצים האישיים של המשפחה, כולל אוסף התמונות, הושמדו ואבדו.¹⁰⁹ מקובל לחשוב שבמימשל הבריטי בארץ ישראל רבים היו נגועים באנטישמיות,¹¹⁰ אבל היחס של משפחת בודילי ליישוב היה שונה מאוד מיחסם של רוב השופטים והפקידים הבכירים הבריטים ששירתו בארץ בתקופת המנדט. יש עוד כמה סימנים שמשפחת בודילי גילתה יחס חיובי מאוד ליהודים.

- 105 אֶדְמוֹן פֶּלֶג (Phleg), קיצור של פלגנהיימר, (1874-1963) היה משורר וסופר יהודי ממוצא שווייצרי שכתב בצרפתית. הוא חי בפריס, היה מקורב לחוגי האמנים שם והיה ידיד של מרק שאגאל.
- 106 חנה אורלוף (1888-1968) חיתה בשנות השלושים בפריס, בסטודיו, שכתובתו 7 villa Seurat, Paris) מופיעה על המכתב של רובין. הסטודיו קיים עד היום ופתוח למבקרים. תודתי לנכדתה של חנה אורלוף, אריאן תמיר, המנהלת כיום את בית חנה אורלוף בפריס, על עזרתה והסכריה. רבים מפסליה של חנה אורלוף ניצבים כיום ברחבי ישראל, כמו האנדרטה לזכר דב גרונר מול משטרת רמת-גן.
- 107 לקפטן א"א גולדמן היה בית ספר לרכיבה בצפון תל-אביב, בקצה שדרות נורדאו, קרוב לשפת הים. הוא גם נהג לארגן תצוגות מיוחדות של תרגילי רכיבה על סוסים. 'להצגת הרכיבה [...] הוזמנו "מסלתה ושמנה" של תל-אביב, לרבות פקידים ממשלה גבוהים אנגליים'. 'הצגת רכיבה על סוסים', דבר, 25.5.1937. תודתי לכרמלה רובין, מנהלת מוזיאון בית ראובן, הנשואה לבנו של הצייר ראובן, על הסכריה. לדבריה נהגה אסתר רובין לרכב על סוסים בבית הספר של קפטן גולדמן.
- 108 'Coronation Horse Show Today in Tel-Aviv', *Palestine Post*, 14.5.1937
- 109 מכתב ג'ורג'יאנה בראונינג למחבר, 13.11.2011.
- 110 להערות והערכות שונות על האנטישמיות של הפקידות המנדטורית הבכירה בכלל, ואישים שונים בפרט ראו למשל, משה שרת, יומן מדיני, תל-אביב 1974, כרך א, עמ' 183; ברוך, שופטים ומשפטנים, עמ' 253; חיים וייצמן, מסה ומעש, ירושלים 1950, עמ' 169, 222; זאב ז'בוטינסקי, איגרות, ירושלים 1997, כרך ג, עמ' 72; שגב, ימי הכלניות, עמ' 82, 374; אליקים רובינשטיין, 'מיישוב למדינה: מוסדות ומפלגות', בתוך: בנימין אליאב (עורך), היישוב בימי הבית הלאומי, ירושלים 1976, עמ' 209; יעקב ראובני, ממשל המנדט בא"י: ניתוח היסטורי-מדיני, רמת גן 1993, עמ' 13, 232.

ישנה שמועה המבוססת על שם נעוריה של גב' בודילי, סיביל סַקְרָה (Sybil Sacré) שפירושו 'קדוש' או 'מקודש'. שמעון קושניר, בספר שיצא לאור ב-1965, סיפר שנפגש עם סיביל בודילי. היא אמרה לו 'אני מתגאה שבעורקי זורם דם יהודי', ולדבריו היא הייתה מצאצאי אנוסי ספרד.¹¹¹ לא מצאתי ראיה לכך.

בסוף חודש מאי 1934 חגגו חיילים בריטיים את 'יום האימפריה', השתכרו, ציירו כרוזים עם צלבי קרס, תלו אותם על מכוניותיהם ונסעו בהן בחוצות תל-אביב כשהם צועקים 'הייל! הייל!'¹¹² אליזבת בודילי שיקפה את האווירה בבית המשפחה כאשר כתבה הערות שליליות על המעשה וכינתה את החיילים הבריטיים 'young idiots'.¹¹³

בסוף שנות העשרים שלח בודילי את בנו ג'וסלין למוסד חינוכי מפורסם בגרמניה, 'טירת סאלם' (Schule Schloss Salem) שהוקם בידי המחנך היהודי קורט האן (Hahn). עם עליית הנאצים לשלטון ברח האן מגרמניה וחצה באישון לילה, כשהוא מוסתר בתא מטען של מכונית, את הגבול לשוויץ ומשם עבר לאנגליה. כאן הקים מחדש את בית הספר בגורדונסטון (Gordonstoun) בצפון סקוטלנד. עם הבוגרים המפורסמים של בית ספר זה נמנה גם הנסיך פיליפ, הדוכס מאדינבורג, בעלה של המלכה אליזבת. למדו שם גם בנו, הנסיך צ'רלס, וכן המלכה סופיה, רעייתו של המלך קרלוס מספרד. מיומנה של אליזבת בודילי אפשר להבין שאחיה ג'וסלין היה מעורב בכריחתו של האן בדרך זו או אחרת. ג'וסלין שמר על קשר עם האן, בילה אתו חופשות וניכרת ההערכה הרבה שמשפחת בודילי רחשה להאן.¹¹⁴

בארכיון האישי של בודילי כפנזנס שמורה חליפת מכתבים מעניינת בין בודילי לבין סופר אנגלי בשם וסטון מרטיר (Weston Martyr), שכמו בודילי אהב את הים וכתב על ספינות.¹¹⁵ ההתכתבות רצופה ויכוחים בין מרטיר, שלא אהב במיוחד יהודים, לבין בודילי שבכל הזדמנות הגן על היהודים והסביר למרטיר מדוע הוא התייחס אליהם בחיוב.

ו. עיכובים בקידום והשנים האחרונות של בודילי

ייתכן שיחסו האוהד של בודילי ליישוב היהודי בארץ היא אחת הסיבות לכך שבודילי לא קודם זמן רב לבית המשפט המחוזי. הוא שהה בארץ מתחילת 1933 עד אפריל 1944, למעלה מ-11 שנה. כל התקופה הזאת העיבה על בודילי ומשפחתו העובדה שהוא לא הועלה בדרגה. בתו אליזבת, שבוודאי שמעה זאת מאביה, כתבה כמה פעמים ביומנה כי היא מייחלת ל-

111 שמעון קושניר, *הד מגלבווע: שנים ראשונות בעמק יזרעאל*, תל-אביב תשט"ז, עמ' 194.

112 הדבר היה כשנה לאחר עליית היטלר והנאצים לשלטון בגרמניה. ראו, 'לתשומת לבו של מפקד המשטרה', דבר, 28.5.1934.

113 *יומן אליזבת בודילי*, 5.6.1934.

114 על האן ראו, D. A. Byatt, *Kurt Hahn: An Appreciation of his Life and Work*, Aberdeen, 1976.

1976. הדוכס מאדינבורג כתב את ההקדמה לספר. ראו גם רישומים ביומן *אליזבת בודילי*, 3.12.1933.

11.12.1933. תודתי למנהלת הארכיון של בית הספר גורדונסטון, Mrs. Louise Avery, על עזרתה.

115 ההתכתבות בארכיון בודילי, פנזנס.

Promotion and shift, כלומר, לעלייה בדרגה ולהעברה למקום טוב יותר.¹¹⁶ בסוף 1934 אף התפרסמה ידיעה מוטעית לפיה יתמנה בודילי לנשיא בית המשפט המחוזי בתל-אביב,¹¹⁷ אבל השינוי בושש לבוא. ייתכן שהיו מי שלא מצאה חן בעיניהם העובדה, שבודילי זכה לחשיפה ציבורית גבוהה למדי בעיתונות המקומית.¹¹⁸ הוא כיהן בתל-אביב כשופט שלום עד שנת 1941, כשהיה בן 57, גיל שנחשב מבוגר מאוד באותם ימים.¹¹⁹ הדבר התחיל להשתנות עם מינויו של סיר הרי טראסטד, היועץ המשפטי לממשלה, לתפקיד זקן השופטים בראשית 1937. לפי היומן של אליזבת, שררה ידידות קרובה בין משפחות טראסטד לבודילי, וזקן השופטים טראסטד אף אירח במעונו הרשמי בירושלים את מסיבת הנישואים של אליזבת בודילי (הבת הצעירה, כותבת היומן).¹²⁰ טראסטד עשה מאמצים כדי לקדם את ידידו בודילי. בשנת 1937 עלתה השאלה אם אפשר לקדם אותו בדרגה ולמנות אותו לשופט מחוזי, אבל הנציב העליון דיווח לשר המושבות בלונדון כי מינויו של בודילי יעוכב 'כי עבודתו כשופט שלום לא הייתה משביעת רצון והוא אינו מתאים להעלאה'.¹²¹ קשה מאוד להבין את פשרה של חוות דעת זו, כי מכל העדויות אפשר להסיק שבודילי היה שופט חרוץ ויעיל, לא קיבל נזיפות מיוחדות מבתי המשפט הבכירים יותר, ובסך הכול ביצע את עבודתו כראוי. אולי כ'פיצוי' קיבל בודילי תפקיד חשוב שהעמיד אותו במרכז התודעה הציבורית למשך תקופה ממושכת: הוא התמנה ליושב ראש ועדת הפיצויים שהקימה הממשלה, על מנת להעניק פיצויים למי שנפגע בגופו או ברכושו כתוצאה מה'פרעות' שהתחוללו בארץ בשנת 1936.¹²² בכל הדיווחים מודגשת ההגינות שבה ניהל בודילי את ישיבות הוועדה.

למרות העיכובים בקידומו בודילי לא חשב לפרוש לפני שיגיע לגיל הפנסיה. גם אם היה מתוסכל מאי-העלאתו בדרגה העדיף להישאר במשרתו הנוכחית כשופט, גם בדרגה נמוכה יחסית. חייו בארץ ישראל היו נוחים למדי, מעניינים מבחינה מקצועית וחברתית, ופרט לעבודתו השיפוטית הרבה לעסוק בעיסוקים נוספים המתאימים לאדם במעמדו – בעיקר ציד חוגלות (באזור רמלה-לוד), רכיבה על סוסים והשתתפות באירועים חברתיים אין ספור.

116 למשל, יומן אליזבת בודילי, 16.5.1934.

117 'בית דין מחוזי לתל-אביב: המפקד בודילי נשיא בית-הדין', דאר היום, 5.11.1934.

118 בעיתון דבר התפרסמו במהלך השנים על בודילי 370 ידיעות, בעוד על שופט מחוזי הרבה יותר ותיק, כאוליבר פלאנקט, פורסמו רק 154 ידיעות, ועל מי שהיה היועץ המשפטי לממשלה וזקן השופטים, סיר הרי טראסטד, פורסמו 64 ידיעות (לפי אתר 'עתונות יהודית היסטורית', www.jpress.org.il) (אוחזר ביום 1.2.2013).

119 למעשה, היה בודילי מבוגר בעשרים שנה ויותר מן המקבילים לו באותה עת: פרסיבל סיריל האברד (Hubbard), שופט השלום הראשי בחיפה, היה בן 38; ופיג'ט ג'והן בורק (Bourke), שופט השלום הראשי בירושלים, היה בן 34 בלבד.

120 'Marriage: Beavis-Bodilly', *Palestine Post*, 1.10.1940

121 NA, CO 733/365/5

122 'פיצויים לקורבנות המאורעות', דבר, 3.6.1937.

בתיקו הפרטיים וביומנה של אליזבת מצויים צילומים רבים מטיולים שערכה המשפחה ביריחו, ירושלים ובגליל – וכן גם ללבנון ולסוריה.

זקן השופטים טראסטד לא חדל ממאמציו להעלות אותו בדרגה. ב־25 במאי 1940 כתב טראסטד לראש המחלקה המשפטית במשרד המושבות, הנרי גרטאן בוש (Bushe), שהוא מעוניין להעלות בדרגה את בודילי. טראסטד הסכים שבודילי אינו משפטן טוב במיוחד – 'He [Bodilly] is not a good lawyer', אך לעומת זאת ציין כי הוא 'חריף מאוד, ותמיד מוכן לעזור'.¹²³ טראסטד לא המתין להחלטה סופית של משרד המושבות בלונדון, ומינה את בודילי במינוי זמני לנשיא תורן של בית משפט המחוזי בתל-אביב. ב־21 במאי 1942 הגיע הרגע הגדול. לאחר כ־15 שנה כשופט שלום (בג'מייקה ובארץ ישראל) קיבל בודילי מינוי בכיר: נשיא (קבוע) של בית המשפט המחוזי בירושלים. יחד עם המינוי הזה הוא הועלה בדרגת השכר שלו, לדרגה E.¹²⁴

חיי משפחת בודילי היו נעימים ביותר, אבל מה שהטריד את המשפחה, באופן טבעי, היה רצון ההורים להשיא את הבנות. כאן לא התגשמו התקוות הללו בקלות. שתי בנות, אורסולה וגודיפר, לא נישאו ונשארו רווקות עד יום מותן. הבן, ג'וסלין, נישא פעמיים אך לא נולדו לו ילדים. רק הבת אליזבת נישאה בסוף 1940 לטייס בחיל האוויר הבריטי בשם ג'יימס ביוויס (Beavis). היה זה אירוע מפואר למדי: טקס הנישואין נערך בכנסיית סט ג'ורג', ליד שער שכם בירושלים, ולאחר מכן נערכה קבלת פנים חגיגית בביתו של נשיא בית המשפט העליון סר הרי טראסטד. בעיתונות דיווחו כי בפתח הכנסייה ניצב 'משמר כבוד של טייסים מבסיס חיל האוויר ברמלה' (חבריו לנשק של החתן) וכי 'הכלה לבשה שמלת אחר-הצהריים לבנה, וחבשה כובע מעוטר בשושנים'. עד מהרה נולדה לזוג בת, ג'ורג'יאנה.¹²⁵ אבל השמחה לא ארכה זמן רב. הימים ימי מלחמת העולם השנייה, והטייס, חתנו של בודילי, נהרג בשנת 1942 כאשר השתתף בהפצצות האוויריות של הבריטים על ערי גרמניה. שלוש שנים לאחר מכן נפטרה גם אשתו, אליזבת (בתו של בודילי), מדלקת קרום המוח בעקבות מחלת האבעבועות. בודילי ורעייתו גידלו את נכדתם ג'ורג'יאנה שהתייתמה משני הוריה בגיל כה צעיר. ג'ורג'יאנה, שגדלה עד נישואיה בבית סבה וסבתה, מעידה שהייתה לה ילדות מאושרת, ובודילי ורעייתו טיפלו בה במסירות שנים מרובות.¹²⁶ בשנת 1944 חגג בודילי את יום הולדתו השישים. הוא ידע כי בקרוב עליו לפרוש לגמלאות, כי שופטים קולוניאליים בריטים פרשו בגיל 62. סביר להניח שהיה מסיים את

123 NA, CO 733/420/8

124 ראו בעיתון הרשמי, *Palestine Gazette*, 7.12.1939, 13.6.1940, 8.5.1941, 1.5.1942. הדרגות של בודילי במהלך שירותו היו: שופט שלום ראשי, דרגה F, שכר של 800 לירות שטרלינג לשנה; נשיא תורן מחוזי, דרגה E, 850 ליש"ט לשנה; נשיא מחוזי, דרגה D, 1100 ליש"ט לשנה. ועוד 'תוספת שירות בחו"ל' (Expatriation Allowance) בסך של כ־100 ליש"ט. *Palestine Civil Service List 1939*

125 'Marriage: Beavis-Bodilly', *Palestine Post*, 1.10.1940; 'Birth - Beavis', *ibid.*, 18.7.1941

126 כל הפרטים נמסרו בהתכתבות עם ג'ורג'יאנה בראונינג, נכדתו של בודילי.

הקריירה המשפטית שלו בתפקידו המכובד כנשיא בית המשפט המחוזי בירושלים, ואז חוזר לאנגליה לחיים בארץ מולדתו, לאחר שנעדר ממנה שנים רבות. אבל לפתע הוא התמנה לתפקיד שהיה תפור ממש למידותיו: נשיא בתי המשפט הימיים באיטליה ובסציליה.¹²⁷ בתוקף תפקידו זה היה עליו לטפל בכל הנושאים הקשורים לספינות ולנמלים באיטליה, שנכבשה בידי בעלות הברית. כ־22 באפריל 1944 עזב בודילי את הארץ בדרכו לאיטליה. נערכו לכבודו מסיבות פרידה, בין השאר בבית המשפט המחוזי בירושלים, ודבר כתב שהוא 'זכה ליחס של חיבה מצד הציבור'.¹²⁸ בודילי שהה כשנה באיטליה ובסציליה, ומיד לאחר כיבוש גרמניה וסיום מלחמת העולם הועבר לגרמניה, למחלקה המשפטית של ועדת הפיקוח על גרמניה (האזור הבריטי). תפקידו היה קשור למערכת המשפטית של בעלות הברית שטיפלה בקציני וחילי הצי הגרמני שביצעו בימי מלחמת העולם השנייה פשעי מלחמה שונים.¹²⁹

בשלהי שנות הארבעים פרש בודילי גם מהשירות המשפטי בגרמניה וחזר לאנגליה. בסוף ימיו פרש בודילי מכל עיסוקיו המשפטיים וחזר למקום שבו נולד, לעיר פנזנס שבחבל קורנוול. הוא רכש בית על צוק ממזרח לעיר, מעל הים שאותו אהב ואליו היה קשור כל ימיו. הוא נפטר בגיל 77 כ־24 ביוני 1961 ונקבר בחלקת הקבר המשפחתית, קרוב לבית שבו התגורר.¹³⁰

ז. סיכום: חייו הגלויים והסמויים של שופט בריטי בארץ ישראל

מכל מה שלמדנו על חייו, פעילותו ואישיותו של השופט קומנדר בודילי, אין ספק שהוא היה חריג ויוצא דופן בקהילת השופטים הבריטים בארץ. הדיווחים על השופטים האחרים מגלים דפוס התנהגות כמעט קבוע: הם נהגו לבלות ולהתראות עם פקידים ושופטים בריטים אחרים, ורק אתם העבירו את חייהם, שהיו למעשה רצף של עבודה (קשה למדרי), ומפגשים לְתֵהּ של אחר הצהריים, נשפי ריקודים בערב או טיולים ומסעות ציד בחלקים שונים של הארץ. היו יוצאים מן הכלל – הידוע שבהם הוא מפקד הכוחות הבריטיים בארץ ישראל הגנרל, אוולין יו בארקר (Barker), שניהל פרשת אהבים ידועה עם קטי אנטוניוס, אשת חברה ופעילה פוליטית ערבייה נוצרית ידועה בשנות השלושים והארבעים, שנודעה כנשפים שארגנה בסלון שלה במזרח ירושלים.¹³¹ רוב חברי הקהילה הבריטית הסתגרו כל

127 'השופט בודילי לאיטליה', דבר, 10.4.1944.

128 'Judge Bodilly for Italy', *Palestine Post*, 9.4.1944; דבר, שם.

129 ראו, Chris Madsen, *The Royal Navy and German Naval Disarmament, 1942-1947*, London, 1998, p. 89

130 קברו נמצא בכנסיית גולוול (Gulval) שבכניסה המזרחית לעיר פנזנס. מכתב ג'ורג'יאנה בראונינג למחבר, 24.9.2011.

131 הבניין הפך למלון 'שפארד' הידוע בשייך ג'ראח. על הפרשה ראו, שגב, ימי הכלניות, עמ' 381. ידוע גם על פרשיות דומות בין חיילים וקצינים בריטים לבין צעירות יהודיות, שלעתים אף הסתיימו בנישואין.

תקופת כהונתם בארץ במסגרת החברתית הבריטית המסורתית הנוקשה למדי. רק לעתים רחוקות ערכו ביקורים בבתיים של יהודים או ערבים, עשירים בדרך כלל.

מבחינה זאת היה השופט בודילי אדם שונה. זמן קצר לאחר הגיעו לארץ הוא ורעייתו פתחו בפעילות חברתית נרחבת ומגוונת בקרב הקהילה היהודית. למיטב ידיעתי לא היה עוד שופט בריטי בארץ שנהג לשתות קפה עם בן-גוריון, ללכת לסרטים עם מאיר דיזנגוף ולבלות עם הצייר ראובן רובין ורעייתו.

כמובן, נשאלת השאלה אם לכל מה שתיארנו כאן יש קשר כלשהו להחלטתו כי על הנאשמים הרביזיוניסטים ברצח ארלוזורוב לעמוד לדין בבית המשפט לפשעים חמורים. בהקשר זה יש שתי שאלות מרכזיות: ראשית, האם צדק אב"א אחימאיר כאשר טען כי 'ידע ברל הפיקח להוליך את השופט החוקר הבריטי (בודילי) במעגלות החקירה?' שנית, האם החלטתו של בודילי להעביר את שלושת הנאשמים לבית המשפט לפשעים חמורים הייתה נכונה, והאם יכול היה לבחור בדרך אחרת?

לדעתי, ההערה של אחימאיר על מעורבותו של כצנלסון בחקירה שהתנהלה אצל בודילי, בניסוחה המקורי, אינה נכונה. לא ייתכן שכצנלסון השפיע על מהלך החקירה, ואין שום עדות שהיה קשר ביניהם בתקופת החקירה המוקדמת. הרקע להערה זו הוא לדעתי אישי: אחימאיר היה בן עירו של כצנלסון (בוברויסק) והיו ביניהם קשרים אישיים בצעירותם, כאשר אחימאיר היה עדיין אוהד של תנועת הפועלים.¹³² המעבר של אחימאיר לתנועתו של ז'בוטינסקי גרם לנתק ביניהם, ואחימאיר חזר והביע בהזדמנויות שונות את מרירותו על שידירו לשעבר ברל נתן את ידו למה שהוא כינה 'עלילת דם'. אין ספק שעבור שניהם – כצנלסון ואחימאיר – היה הקרע שנפער בעל משמעות אישית לא פשוטה. אחימאיר קונן על כך עד יום מותו, ואניטה שפירא כותבת: 'דומה שהעובדה שאחימאיר נחשד במעורבות בפרשה [רצח ארלוזורוב] הייתה בעלת משמעות מיוחדת לברל'.¹³³ לכן מתקבל על הדעת שבתל-אביב הקטנה של אותם ימים הגיעו לאוזני אחימאיר פרטים על פגישותיו של כצנלסון עם בודילי, בתיווכם של עורך הדין בר-שירה ושמעון קושניר (שהתנהלו כמה שנים אחרי משפט רצח ארלוזורוב), והתעורר בו חשד שזהו קשר שהיה קיים עוד בימי החקירה המוקדמת. כאמור, אני כשלעצמי סבור שבעניין זה אחימאיר טעה ואין בכך ממש.

אבל ייתכן שאחימאיר כיוון למשהו אחר: למעורבותו של כצנלסון בפעילות הנמרצת של 'הוועדה' מטעם מפא"י, שעשתה הכול להביא להרשעת השלושה. אנשי 'הוועדה' נהגו להתייעץ עם כצנלסון שנחשב, כניסוחו של טבת, 'כחכם גדול, המבין ללב הבריות

132 על היחסים בין אחימאיר לכצנלסון ראו, אב"א אחימאיר, 'לאחר האהבה, לאחר השנאה', מותו של יוסף כצנלסון, תל-אביב 1974, עמ' 161-241; אניטה שפירא, ברל: ביוגרפיה, תל-אביב 1980 (להלן: שפירא, ברל), עמ' 388-393.

והחודר לנבכי אנוש'.¹³⁴ כיום ידוע ש'הוועדה' לא בחלה בתכסיסים, במעשי עורמה ואפילו בזיופים, וייתכן שאחימאיר סבר שהדבר נעשה בעידודו ובהכוונתו של כצנלסון. גם כאן אני סבור שאין זה נכון. אכן, כצנלסון היה מעורב בעבודת 'הוועדה', ובוודאי ידע את טיב מעשיה.¹³⁵ אבל נראה שהוא ניסה לבלום דווקא את 'הוועדה'. למשל, הוא תבע לא לאפשר לרבקה פייגין, שהתגלתה כשקרנית פתולוגית, להעיד בבית המשפט. ייתכן שהיה מיטיב לעשות אם היה גורם לחברי 'הוועדה' להפסיק את פעילותם ברגע שהתבררה לו הבעייתיות הגדולה של פעילות זו – מה גם שיש עדויות לכך שבשלב מסוים כצנלסון חדל להאמין שהרביזיוניסטים הם שרצחו את ארלוזורוב.¹³⁶

לגבי השאלה השנייה, לדעתי בודילי לא היה יכול להחליט משהו אחר, והחלטתו להעמיד את שלושת הנאשמים לדין בבית המשפט לפשעים חמורים הייתה סבירה והגיבנית בניסיבות העניין. בודילי נהג בהגינות כל משך החקירה המוקדמת הממושכת והחלטתו להעמיד את השלושה לדין התקבלה על רקע משפטי טהור ומנותק מן הסערות הפוליטיות שליוו את המשפט. מקריאה מדוקדקת של הפרוטוקול אפשר להגיע למסקנה שהנאשמים – ובעיקר אברהם סטבסקי – עמדו בסכנה גדולה מאוד, וסטבסקי ניצל מעמוד התלייה בעור שיניו. זאת אך ורק בשל ההגנה המזהירה והעמדה הנחרצת של הסניגור, הורס סמואל. כאשר הגיע סמואל לארץ כדי לקבל עליו את ההגנה, בדצמבר 1933, היה ההליך כבר בן כארבעה חודשים. עדויות רבות, חלקן מזיקות למדי, נשמעו מצד התביעה ועורכי הדין המקומיים לא הצליחו להתמודד עם התביעה. כמו כן היו סימנים לכך שהנאשמים רצו לנהל משפט סוער בעל גוון פוליטי עם הפגנות של זעם וכעס, שלא תמיד נראים טוב בעיני שופט אוכייקטיבי.¹³⁷ הנאשמים, ובעיקר אחימאיר עצמו, אישיות פוליטית מובהקת, שאפו לנהל משפט פוליטי. אחימאיר מספר כי בפגישה הראשונה עם הורס סמואל הוא אמר לו:

משפטנו הוא משפט פוליטי טהור, מסוג משפטי דרייפוס, בייליס. טול ממשפט זה את העוקץ הפוליטי, והרי כאילו אתה מפריח את נשמתו. [...] מטרת הסניגוריה צריכה להיות ברורה: לסלק אחת ולתמיד מן הבמה הציבורית היהודית ברנשים ומפלגות המסוגלים לסחור בדם יהודים תוך שאיפה להגשים את מטרותיהם [...] באמצעות עלילת דם.

134 טבת, רצח ארלוזורוב, עמ' 151.

135 חברי 'הוועדה' שלחו מכתבים אנונימיים בעניין רבקה פייגין וניסו להתערב בחקירה באמצעים פסולים. הם התייעצו עם כצנלסון בנושא זה, וכצנלסון אפילו נסע למקום המחבוא של רבקה פייגין כדי 'לראיין' אותה. ראו, טבת, רצח ארלוזורוב, עמ' 149-160.

136 שפירא, ברל, עמ' 408; אליעזר לבנה, 'פרשת רצח ארלוזורוב: תרומה לברור', מעריב, 10.7.1973.

137 אחימאיר, למשל, הביע את זעמו גם בגילויי אלימות. כאשר ראה במסדרון בית המשפט שוטר (יהודי) בשם עתריה, שסייע בתוקף תפקידו לתביעה, קרא לעברו 'הנה המנוול הידוע עתריה!' וסטר על לחיו. כשראה את הקצין גופר מהמשטרה קרא לעברו אחימאיר: 'מנוול!' הדבר הובא לידיעת בודילי, אך הוא סירב לרדן בעניין וקבע שזה נושא להליך נפרד. ראו, 'אחימאיר מכה', דבר, 24.1.1934; 'המשך חקירת רצח ארלוזורוב', דאר היום, 24.1.1934.

אבל סמואל לא הסכים והשיב בתקיפות: 'הנני אך ורק עורך דין. זהו גם התפקיד שמיסטר ז'בוטינסקי הטיל עלי. [...] המטרות הציבוריות הכרוכות במשפט אינן מעניינות אותי'.¹³⁸ היה ברור, שאם הנאשמים לא יקבלו את עמדתו – הוא יפסיק לייצג אותם ויעזוב את הארץ. אין כמעט ספק שאם הנאשמים היו מנהלים משפט פוליטי, כולל הצהרות פוליטיות, היה משפט רצח ארלוזורוב מקבל כיוון מסוכם מאוד עבור הנאשמים, ובעיקר לאברהם סטבסקי. הורס סמואל, בהתעקשו לנהל משפט פלילי רגיל, הציל את השלושה – ובעיקר את סטבסקי – מחבל התלייה. לכן די ברור, בהתחשב בתמונה הכללית שנפרשה לעיני בודילי, שהדרך היחידה שיכול היה ללכת בה הייתה להחליט להעמיד את השלושה למשפט בבית המשפט לפשעים חמורים. בהחלטתו הוא הדגיש שהוא לא קובע אשמה או חפות – זה תפקידו של בית המשפט שידון בעניין. ואכן, אחרי שבית המשפט לפשעים חמורים זיכה את אחימאיר ורוזנבלט ושחרר אותם – הוא הטיל על סטבסקי עונש מוות. אבל בית המשפט העליון זיכה את סטבסקי ושלח אותו לחופשי.¹³⁹ אין שום ראייה לכך, אבל אולי בודילי שמח על תוצאה סופית זו, אם להסתמך על מה שכתבה בתו אליזבת ביומנה ב-7 במאוס 1934. בודילי מילא את תפקידו השיפוטי בצורה ראויה, אחראית ומקצועית. מפעם לפעם נשמעו טענות שהוא 'עשה את רצון שולחיו', הממשלה המנדטורית הבריטית, שרצתה בהרשעת סטבסקי. אבל מי שעוקב אחרי התנהלותו השיפוטית של בודילי, ואחרי פסיקותיו, שלעיתים קרובות מאוד היו בניגוד מוחלט לעמדת הממשלה, יכול לקבוע בביטחון מוחלט שבודילי נהג בהתאם למצפונו, ולא קיבל הוראות מאף אחד.

מבחינה זו ראוי לזכור לטובה את השופט קומנדר בודילי. פתרון ה'חידה' שבכותרת של מאמר זה הוא פשוט: קומנדר בודילי לא היה כלל 'רשע וצבוע',¹⁴⁰ ואפשר בהחלט להגדיר אותו כ'ישר'¹⁴¹ ואף כ'ידיד העם היהודי'.¹⁴²

138 לחילופי הדברים בין אחימאיר וסמואל ראו, אחימאיר, המשפט, עמ' 110.
 139 זאת אף על פי שבית המשפט העליון האמין לעדותה של סימה ארלוזורוב. אבל לא נמצאה 'ראיה מהותית' שתסייע לעדות יחידה זו, ולכן לפי החוק אי אפשר היה להרשיע את סטבסקי. ראו, טבת, רצח ארלוזורוב, עמ' 260-263.
 140 לפי הגדרותיו של אחימאיר, המשפט, עמ' 82, 87.
 141 אולשן, דין ודברים, עמ' 188.
 142 דברי ארי אנקוריון, אצל שטרסמן, עוטי הגלימה, עמ' 137.